

СРПСКИ НАРОД

25 и 27 март 1941

Говор армиског генерала Милана Ђ. Недића, претседника Српске владе

Браћо Срби сестре Српкиње,

Ево по други пут, од наше велике народне несреће, долази кобни месец март. Већ две године прети Србији опасност од пропасти. Зашто? Да ли зато што је то било неизбежно? Или можда зато што су то захтевали неки високи народни интереси? Не, већ зато што је то тако хтео Черчил, што је то наредио Рузвелт.

Могло је српски народ да живи слободан, задовољан и миран на своје дому. Могла је ни једна једина српска глава да не падне. Могла је наша Отаџбина да остане у миру и благостању. Могла је, али то није било у рачуну другима. Туђа рука гурнула је ову кочницу која је држала нашу земљу, доминирајући на Балкану, и сурвала је у амбис. Али ипак туђин није то могао учинити без наших људи.

Ко су били ти који су се повели за туђинским захтевима, за туђинским обећањима и туђинским рачунима?

Једна шака безумника и њихово шарено југословенско друштво.

Некад је у давној древности један лудак у Грчкој, Херострат запалио храм да би му име ушло у историју. Ови наши безумници, само да би се за њих чуло, гурнули су своју Отаџбину у крв, пропаст и уништење. Не питајући шта народ мисли, не мислећи на последице које ће доћи, они су за једну једину ноћ прокоцкали све што је Србин имао, све што су поколења и поколења уз херојске жртве стварали, па су потом у најтрагичнијим тренуцима побегли из борбе, изневерили војничку заставу, оставили земљу, издали Отаџбину и са благом се спасли код онога за чији су рачун своју рођену државу уништили.

А народ? Шта се њих тицао народ. Они су оставили народ да трпи за казну што је такве синове изродио и што је допустио да о његовом опстанку и његовој судбини одлучује ко хоће и како хоће, па чак и једна група маломумних људи и пропалих политичара.

Да ли је ова чаша чемера могла да мимоиђе нас Србе? Могла је. Сада је то јасно свакоме коме је у глави и драм памети остало. Свакоме је данас познато које су и какве мрачне силе бациле Србију, без њене воље и без икаквог њеног интереса, у чепуст рата. Данас је свакоме јасно ко је водио Југославију, каква је била та Југославија, ко је и каква је та југословенска влада. Зар је она водила рачуна о

Србији и Србима, о њиховим судбинским интересима и њиховом опстанку?

Полако се скидају лажне образине једна за другом. Закулисне радње избијају свом голотињом на светлост дана. Српски народ се трезни и увиђа данас, боље него икада, ко му је пријатељ а ко непријатељ. Енглеска, која га је гурнула у рат, пушта га сад низ воду. Она мора сама себе да спасава. Пуцају подривени темељи њене светске империје.

Куда ћете сада о, ви Лондонци, ви који сте везали свој чун за лађу која тоне? Где су сада вашарска хвалисања: Енглеска

ОПТУЖУЈЕМ ВАС ПРЕД ЛИЦЕМ ЦЕЛОКУПНОГ СРПСКОГ НАРОДА, ПРЕД ЛИЦЕМ ЦЕЛОГ КУЛТУРНОГ СВЕТА, ПРЕД ЛИЦЕМ ГОСПОДА БОГА.

Оптужујем вас?

ПРВО, што сте извршили пуч од 27 марта 1941 године, који је био завера не против намесништва и тадашње владе, не против Немачке, већ против опстанка своје рођене земље и против живота свога рођеног народа.

ДРУГО, што нисте прихватили пакт од 25 марта, два дана раније склопљен, пакт који је обезбеђивао не само мир и безбедност нашој земљи, него и њену целину, њену слободу и спокојан живот нашем народу; ви сте све то уништили прихвативши језрејску крилатицу: »Боље рат него пакт«.

ТРЕЋЕ, што сте земљу гурнули за туђ рачун у рат, па кукавички побегли са бојног поља, изневерили заставу и оставили војску, народ и државу обезглављене.

ЧЕТВРТО, што сте наредили војсци безусловну капитулацију, а после је преко лондонског радија гурали у сулуде и злочиначке авантуре, које је страховито платио недужни српски народ.

ПЕТО, што сте од 22 јуна 1941 године помагали комунистички устанак у Србији бестидно обмањујући народ, те га тако свесно за туђински рачун гурали у пропаст.

ШЕСТО, што сте после безусловне капитулације, коју сте ви наредили, измислили некаку врховну команду у Отаџбини, пронашли Дражу Михајловића, измислили југословенску војску, унапређивали и одликовали одметнике, хушкали на устанак, те створили хаос и пометњу међу српским народом.

СЕДМО, што сте вођењем сметењачке политике прво уз Дражу, а сада против њега а уз комунисте, час уз Енглеze и Американце а час уз болшевице, А НИКАДА УЗ СРБЕ, РАЗБИЛИ ДУХОВНО ЈЕДИНСТВО СРПСКОГ НАРОДА.

ОСМО, што и после двогодишњег страховитог поразног биланса вашег безумничког рада који кошта српски народ тешке жртве у животима и уништеним материјалним и културним вредностима, и даље хушкате народ и даље га позивате на буне и устанке као да м је највећа жеља да нестане Срба.

ДЕВЕТО, што ви, такозвана југословенска влада, ћутите као мула, а пуштате да српском народу говоре у ваше име и да га залуђују и гурају у све већу пропаст, плаће и покрштени и некрштени спикери, разни Несрби, који какви Харисони, Ердедији, некакви маломумни официри пучисте који за бедно добијени чин и ђенералштабно звање срамно продају крв свога народа.

ДЕСЕТО, што ви, такозвана југословенска влада у Лондону нисте ниједне речи рекли српском народу да седи с миром, да се не поводи за позивима својих душмана који га гурају у буне и устанке, а у ком би случају он био сатрвен пре него што би до тога другог фронта и дошло.

Вас оптужујем о, гробари српског народа, што сте га досада на подао начин два пута преварили, те је због вас толике силне жртве у животима људи, жена и деце, а да не говоримо материјалном благом, имао.

Ви, који се коцкате са милионима српских живота, говорите српском народу о-части, само да

нам даје те оно, те ово, мал не пола Европе. А шта сад? Она нас теслими болшевицима.

Енглеска помаже да се створи свет робова. Шта се ње тиче како ће бити српскоме народу. Главно је да је њеним лордовима добро и да могу да једу бар пет пута дневно.

На двогодишњицу тешке катастрофе српскога народа, коме сте ви упропастили све што је имао, ја вас оптужујем.

Оптужујем вас пучисте, вас југословенску владу, владу народне пропасти, вас гробаре Србије, српскога народа и његове деце.

на да одговарате за свој претешки злочин.

У читавој Европи нема примера такве издаје према своме народу, таквог злочина каквог ви, трговци људским месом, вршите.

Има народа и у горим околностима, па их нико њихов не позива да своју крв употребљавају као лужицу за прање части, како ви то волите да помињете. Што то не раде ни Чеси, ни Пољаци, ни Французи, ни Белгијанци, ни Холанђани, ни Данци, ни Норвежани. Нико. Нико то и не помишља да ради на што ви стално хушкате Србе, јер свако ко има и мало разума мисли на свој опстанак, на свој препород и обнову. Нико то не ради, јер их нико од њихових и не позива у пропаст, јер на чело ниједног народа није дошао такав скуп безумних и бесавесних људи, какав је српски народ имао несрећу у вама да види.

А какав сте биланс постигли својом шепртљанском двогодишњом политиком, ви несрећници и јадници из Лондона:

Окупатору кога сте ви довели у Србију нисте ни за мали прст наудили. Напротив. Дали сте му права на строжији режим.

Српском народу нанели сте зло веће него што му је и један непријатељ у дугој његовој историји причинио. Упропастили сте му што је дугом и мучном борбом и жртвовањем многих поколења створио. Разорили сте му његове материјалне вредности. Разјединили сте га духовно и расцепали на неколико страна. Створили сте грађански рат у њему. И то не обичан грађански рат, већ троструки грађански рат под окупацијом. Најзад својим лудачким издајничким радом ви водите ка биолошком уништењу Срба.

БРАЋО СРБИ И СЕСТРЕ СРПКИЊЕ,

Остављам сада гробаре српског народа из Лондона нека се гуше у крви коју су свесно и са планом пролили. Обраћам се вама. Бегунци су обезбедили своје животе и своју омовину, али над нашим главама увек витла бура. Рат може још дуго да траје. Ми смо на овој ветрометини остављени сами себи. Они који су нас већ једном гурнули у пропаст, који су узрок толиког нашег страдања, препустили су нас сада са целом Европом болшевицима, којима смо принети на жртву.

А шта имамо заједничко ми Срби, људи домаћини, са безбожним и бескућничким болшевицима? Шта да радимо сада?

Хвала Богу, ви бистро и трезвено гледате данас на прилике и догађаје код нас и око нас. Уверен сам да вас неће више нико преварити ни залудити. И зато после овог скупо плаћеног сазнања, кажите ми:

Је ли био бољи пакт или рат? Је ли био бољи мир или пропаст? Је ли био бољи 25 март или 27 март 1941?

После свега што сте од тога последњег кобнога датума доживели, ја вас питам:

Хоћете ли и даље да слушате злокобне лондонске гласове, хоћете ли да помажете и даље политику те исте Енглеске која нас је предала болшевицима на милост и немилост? Или хоћете ли да се браните свом снагом од болшевизма, па ма какво енглеско злато падало са неба!

Знате ли ви, браћо и сестре, ко су и какви су ти енглески лордови који располажу тако судбинском нашом као да смо гомила њихових робова?

Ево шта је највећи енглески песник Бајрон написао о њима у своје тестаменту:

»Енглези су најмизернија раса, која постоји под небеском капом. Уверен сам да моје кости не би мирно лежале у енглеској земљи«.

Ово нисам ја казао, ово није казао српски народ. Ово је казао и написао највећи енглески песник о својим земљацима.

И сада шта да радимо ми?

Да бисмо спасли своје место у Европи, морамо да сносимо јуначки последице рата у који смо запали. Ми морамо да помогнемо оне који дају своје животе ради одбране Европе и нас самих од црвене немани. Јер тешко и детету у колевци ако би, недај Боже, та куга покорила Балкан и Европу.

Питаћете ме какву помоћ можемо пружити Немцима да савладају болшевичку неман. Рећи ћу вам:

Останимо у миру, реду и раду. То је и њихов и наш интерес. Дајмо сву материјалну помоћ, дајмо радну снагу, само нека се победи болшевизам.

Зар не знате да је тамо на Истоку, онде где су немачке трупе напустиле извесне делове руске територије, отпочела права сеоба народа. Стотине хиљада Руса, Украјинаца и других народа беже за немачком војском само да не би поново потпали под власт болшевика. Десетине и

(Наставак на 3-ој страни)

27 март, дело јудео-англосаксонског садизма, мрачног Интелиџенс сервиса, слободних зидара и комунизма

На двогодишњицу издајничког и безумног пуча од 27 марта 1941 године, који је уништио муди чин од 25 марта, потребно је ући мало дубље у позадину овога догађаја, да би се он право схватио и укупчао у развој опште европске и међународне политике.

Ово поготово што је Србија, као саставни део бивше Југославије, један редак пример жртве нескрупулозне међународне радње.

Сва страдања света, а нарочито Европе, потичу управо од оног дана, када је Енглеска, као роб јеврејског капитализма, у перфидној тежњи за превлашћу и експлоатацијом света, бучно прокламовала примамљиве пароле лажне демократије, да би под заштитом тих паролу јеврејство и његови интернационални паразити узурпирани право да слободно експлоатишу цели свет.

И не зна се који је народ у Европи био већа жртва ове подмуклости јудео-масонског Лондона. Па ипак бивша Југославија била је једна од највећих.

Саботаже, агентати и рушење нормалних пријатељских односа са суседима, све је то долазило из извора јеврејско-масонског Лондона зато што Београд, под вођством Краља Александра, није хтео слепо да се стави у његову службу. Маса прљавштина и клевета сејано је на националне људе у Београду, при чему су се енглески провокатори вешто крили иза купљених или тајним оковима везаних „патриота“.

Преко својих плаћеника и свесних и несвесних сарадника, учинио је перфидни Лондон да се разори национална свест, да се разори друштвена и политичка солидарност бивше Југославије, да би Југославија, применом овога система пуних 20 година, постала оно што је и Европа током последња два века била: *поприште борби свих противу свију*. А потом, уз примену система интрига, неморала и корупције, као и лажима путем штампе, постигнуто је да ни у једној граци живота Југославије не господаре интереси нације, већ да Југославија постане беспомоћни роб јудео-масонског Лондона и његових интернационалних сатрапа.

И то што је перфидни Лондон, са пуно садизма уз сарадњу бесвесних људи у Југославији спроводио, није изостало од при мене у односу и на остале државе и народе Европе, само да би сачувао своју превласт у Европи и у свету.

Када је национална свест немачке нације устала против интернационалних узурпатора, а учење великога Вође немачког народа Адолфа Хитлера почело да разголићује злочинску поквареност јудео-масонског Лондона, перфидни Албион вођен од јевреја отпочео је да прикупља несвесне и несавесне државнике и плаћенике за борбу против Немачке јер је увидео да из учења Адолфа Хитлера могу да наступе опасности по његову превласт. Тако је дошао познати си-

стем блока и лажи на велико. Наступило је нуђење и дељење гаранција као против вредност за блокаду Немачке у циљу угушења немачке националне свести.

Још одмах у почетку било је предвиђено да и Југославија за узме своје место у тој бескрупулозној игри и да буде бесвесни беочуг у ланцу континенталне блокаде, па је у вези са тим створена влада споразума у бившој Југославији у којој је ушло 6 јудео-масонских емисара: Чубриловић, Будисављевић, Михалчић, Константиновић, Андрић, Шутеј... Са њима, а уз купљена пера, покварене душе и болесне мозгове као бившег генерала Симиновића, ослоњени на многобројне агенте и на лажне паролу британског радија, јудео-масонски Лондон и Вашингтон приступили су копању гроба за сахрану Југославије.

При овоме не би могло да се пређе, а да се не помене и онај сер Невил Хендерсон, који је раније годинама претстављао Енглеску у Београду и који је у почетку рата између великих сила одиграо тако судбоносну улогу као британски амбасадор у Берлину. Хендерсон је за време свога бављења у Београду у сарадњи са мрачним потхватима Интелиџенс Сервиса и масонерије умео да оствари утицајне везе у Београду са унутрашњим и спољним новинарима са чијом је помоћу на један најнеславијни начин могао да врши један судбоносни утицај на јавно мњење Југославије.

Све су то елементи који чине позадину 27 марта на ком су терену нашле свога врло повољнога услова све припреме за извршење пуча.

Почетком октобра 1940 године американски новинари Рајброк и Салцбергер, сарадници листа Њујорк Тајмс преко Рузвелтовог емисара, који је дошао из Америке и настанио се у Београду, код адвоката Ђорђа Радина, као и преко познатог британског агента Интелиџенс сервиса Мапелбека успоставили су први контакт са хистеричко-амбициозним и поткупљеним генералом Симиновићем. Новембра 1940 године обављен је први састанак између генерала Симиновића и поменутих американско-британских претставника у кући Ђорђа Радина, у Гледстоновој улици, и тада је начелно скован план за пуч. Одмах је после тога американски посланик у Београду о томе обавестио Рузвелта, после чега је следовала посета оног и сувише добро познатог пуковника Доновена.

По основним замислима плана приступљено је поред осталог и систематској припреми психолошког момента за извршење пуча.

Сваке недеље скупљали су се у бару једног великог београдског хотела, на позив британског аташеа, новинари и политичари да би уз коктел добили инструкције о новим лажима. При овим партијама нису изостајали и неки претставници тзв. Централног пресбирора при Прет-

седништву владе, који и данас под вођством свога шефа Константиновића настављају, као нај послушније слуге Лондона и Вашингтона, да сипају отров против своје сопствене земље и народа. Са једним министром масонском Константиновићем и помоћником шефа пресбирора Богданом Радицом зетом јеврејина Булема Ферера, не треба се ништа чудити што је овако било.

Пред пролећем 1941 године ми смо морали да будемо сведоци још жалоснијих појава у Београду.

Тако је на пр. краткоталасна радио станица Централног пресбирора по налогу Константинови-

Симиновићем, окупио око њега лакомилене и поткупљиве политичаре, новинаре и неке заведене офицере, да би путем државног удара гурнули Југославију у пропаст.

Регент Југославије који се и сам није могао ослободити пакленог утицаја лондонске масонерије, када је најзад ипак увидео сву опасност од сигурне пропасти државе, чини покушај да такав развој спречи, али узалуд. Вођство бивше Југославије није било више у рукама Регента. Право вођство имала је нескрупулозна банда јудео-масонског Лондона, Вашингтона и црвене Москве. И није ништа

**Мир и ред значе живот
а неред смрт Србије.
Запамтите то!**

ћа била стављена на расположење американском јеврејину Велеру да би он уз сарадњу његове жене јеврејке могао да шири најразличитије неистине и изазивања. При овоме није изостајало ни учешће натурализованих јевреја: Аруети, Кабин, Флам и других достављача американских и енглеских обавештајних агентура, док су истовремено тадашњи заступници Таса-а сдржавали тесне везе са читавом том бандом, од којих је један при јавној шпијунажу и подстрекавању радника на штрајк био и притворен.

Г. Доновен за време свога бављења у Београду није изоставио да донесе и поруку масонској браћи, па се је у вези са истом појавио на београдској улици часопис Британија, који се по том крио под називом Даница да би најзад под називом Човечанство сејао свуда јудео-масонски отров. Из истог извора, а уз пуну сарадњу тадашњег министра Константиновића и његових колега у влади појавио се је био „илегални“ летак под насловом пуних обећања Истина, док је у ствари овај летак био начичкан лажима и клеветама против сила Осовина у циљу изазивања истих и завођења народа са правога пута.

Све је ово са пуно издајничке недостојности путем нарочите клике ширено у широке слојеве народа да би исти био заведен на корак самоубиства.

Тако је и Југославија почетком 1941 године перфидном акцијом постала арена удруженог делања, како јудео-енглеско-американског капитализма тако и московског марксизма, што је уосталом један добар доказ и зато да је и цео данашњи рад произишао из једног те истог центра јудео-масонске свемоћи и хушкања њиховом штампом, чији су робови и Лондон и Вашингтон и Москва били, а и данас су.

Овај тако створени фронт јудео-масонске свемоћи, скупљао је све подесне елементе у бившој Југославији и почев са болесно-амбициозним генералом

лакше било него под таквим условима задати сраман удар у лице једном народу и да се само два дана после потписа Тројног пакта изврши издајнички пуч уз низ јеврејско-комунистичких изазивања и одвратних провокација у односу на Велики Немачки Рајх.

Али када су творци овога издајничког акта увидели да исти није наишао на одобравање широким слојевима народа српског, када су увидели пре забринутост него неко одушевљење за рат појавила се на позорницу у својој подлој и провокаторској улози болшевичка Москва. Она преко свога отправника послова у Београду отворено нуди пучистичкој влади генерала Симиновића предлог за савез о узајамној помоћи између бивше Југославије и Совјетске Русије, само да би српски народ увукла у рат противу Немачке и планове јеврејског Лондона и Москве до краја спровела.

Делегати Симиновићеве владе, генералштабни пуковници Драгутин Савић и Станко Живковић шаљу се авионом у Москву, да би са Миланом Гавриловићем у његовим фантастичним замислима потписали тај пакт. Али уместо потписа пакта од стране болшевика били су само исмејани, што нису прозрели болшевичку провокаторску тенденцију.

И дошао је рат. По интенцијама јудео-масонског Лондона и Москве, гурнута је Југославија у рат да би најсрамније пропала пре него што би ма какву помоћ и од Лондона и од Москве добила. Али за јудео-масонски Лондон није ништа дали ће која држава и народ пропасти. Њима је главно било и сада је да други пропадају, да би они могли да господаре свима.

Само ипак није испало онако како је Лондон желео и хтео. Српски народ отказао је да испуни своју традиционалну ратничку отпорност. Пропала је Југославија, али народ није хтео да је брани, јер услед несрећно вођене Југославије она га ничим за себе није везивала. Па

не само то. Са доласком немачких трупа у Србију српски народ је у претставницима Великога Немачкога Рајха гледао носиоце новог доба, да би се уз помоћ истих ослободио интернационалних узурпатора. Народ прожет тим побудама отпочео је био да негује и пријатељска осећања према немачкој војсци и њеним претставницима. Коректно и благонаклоно према држање Немца и немачких претставника у Србији тај пријатељски однос народа само је још више повећао био.

Јесте. Али баш услед тога они исти елементи јудео-масонске свемоћи и Лондона и Вашингтона и црвене Москве нису престали да и даље спроводе своје планове. Тражили су још жртве. Пропала је Југославија али су народи остали, требало је и народе уништити. И у пуном садизму, користећи своје старе везе наставили су своју акцију за уништење народа у Србији. Попут генерала Симиновића нашао се Дража Михаиловић да настави дело међународних сатрапа. По наређењима мрачног Интелиџенс сервиса, чији претставници седе у штабу Драже Михаиловића, и под плаштом националне борбе кроз организацију „Југословенске војске у отаџбини“ настављају дело безумља, да после уништене Југославије униште основе за постојање Србије и српског народа.

Истина је жалосна и тешка, али поред оних чињеница које јасно упућују чему је и коме имао да послужи улазак у рат, чему је и коме имао да послужи устанак 1941 године са свима његовим страшним последицама, ваљда ће једном и Дража Михаиловић и његови сарадници увидети да су само слепа оруђа у рукама јудео-лондонског садизма, мрачног Интелиџенс сервиса и комунизма.

Искуство је велико а истина и срамна и тешка, али је зато лакше увидети и правим путем у интересу спасења српског народа поћи.

Данас када се на источном фронту осваја мир и слобода за целу Европу, српски народ се мора ослободити предрасуда и заблуда, којим су га тровали и трују плаћеници Лондона и Москве и ако жели свој опстанак мора и он да пружи своју лепту на олтар европске солидарности нација. Чувајући ред и мир на својој територији, испуњујући савесно задатке рада, он ће допринети победи Европе под вођством Великога Немачкога Рајха над црвеном немани и само тиме обезбедити себи боље дане у Европи ослобођеној од јудео-англо-саксонске превласти и болшевичке разорне опасности.

Танасије Динић,
министар унутр. послова

Одговорности за 27 март

У 27 МАРТУ РАЗУМ НИЈЕ УЧЕСТВОВАО

Огромне жртве, које је српски народ поднео у првом светском рату, наметале су му као категорици императив његове унутрашње и спољне политике. Мир у земљи ради консолидовања њених унутрашњих прилика и мир споља, нарочито са свима његовим суседима, на које га је упућивао, не само географски положај земље, него и правилно схваћени његови политички и економски интереси. И док је та програмска догма његовог битисања и његовог просперитета спровођена са прилично тешкоћа у унутрашњој политици земље, унутрашњој политици земље, одводила у спољној политици од свих влада, без обзира на начин на које су оне долазиле или на партиске комбинације, чији су изражај оне биле.

Зато је пуч од 27 марта у првом реду последица једног моралног и националног унутрашњег слома бивше Краљевине Југославије. Разлози због којих је 27 март примиљен као свршен чин, не налазе се дакле у неком непријатељском ставу српског народа према Великом Немачком Рајху, него у чињеницама да се тада ослободио једног нежељеног режима. Ја категорички тврдим, да је Пакт од 25 марта 1941 године између бивше Краљевине Југославије и Немачког Рајха потписао покојни Никола Пашић, онда би сваки Србин рекао: „Зна Баја шта ради“.

Зато су сви добронамељни политички људи благовремено саветовали Кнезу-Намеснику образовање једне концентрационе владе, владе националних ауторитета, без обзира на партије, која би потписала пакт и гарантовала за његово спровођење и поред бесомучне пропаганде туђинских агената и мишљења неодговорних елемената.

Нећу да улазим дубље у узроке ради којих ово на време није учињено. Али ни данас не могу да схватим једно, како су претставници бивше хрватске сељачке странке и словеначке људске странке, који су гарантовали спровођење Пакта од 25 марта, могли ући у владу генерала Симиновића, која је образована после потписа Пакта, чиме је пуч од 27 марта свакако пребачен на спољни терен. Друго, не могу да разумем како су могли седети у влади са министрима, који су због потписа Пакта изишли из владе Драгише Цветковића, претходника генерала Симиновића. И напоследку не могу да разумем зашто нису инсистирали да се одмах објави декларација владе у којој би се истакла неопходна потреба мира у земљи и бескомпромисан континуитет у спољној политици, базиран на клаузулама потписаног пакта. Моје је дубоко уверење да је баш та неконсеквентност бивших југословенских Гледстона дала повода

Немачком Рајху да више никоме не верује и да предузме мере чији је пролог био 6 април 1941 године.

Истина је да међу нама има и таквих безумника, који под утицајем такве туђинске плаћене пропаганде и данас тврде: да били ми и са Пактом исто прошли као и без Пакта. Они неће ни данас да виде да њих најјасније демантују све суседне државе, како са својим непроређеним ставовима тако и са својим данашњим границама. Они заборављају једно, да Србија, која је у својој националној борби хтела само Србију, стоји данас сама и разочарана и да јој нико осим Бога и ње саме не може помоћи.

Зато је њена садашња улога сведена на једну једину паролу: мир по сваку цену ради очувања свога живља и у интересу будућности. Тај мир може се постићи само радом наших вредних српских синова на обнови Мајке Србије и за опште добро Европе. У томе лежи и величина и мудрост генерала Недића и свих оних, који у овим тешким временима служе истински и предано једино и искључиво српском народу. Једна мудрост каже: „Чувај се лажних пријатеља а ја ћу те сачувати од непријатеља.“ Само у томе знаку спашћемо се ми ове ненадне и невидовне беде, у коју смо и својом и туђом кривицом запали.

Б. Кујунџић
министар правде

„МОРАМО ОСТАТИ СЛОЖНИ И ЈЕДНОДУШНИ“

(Наставак са 1-ве стране)

стотине хиљада других Руса, Украјинаца и планинаца са Кавказа ступили су у редове немачке војске и борбе се против црвених. Зашто? Зато што су на својој кожи искусили све благодети тога тобожњег раја и не желе ни по цену живота да се у њега врате. Зато што су они боље од свију других кроз сопствено искуство сазнали да је болшевизам најстрашније зло које је икада човечанство познало.

Што се нас самих тиче запамтите добро:

Ради опстанка српског народа, ради његове боље будућности морамо остати сложни, једнодушни, сви заједно. Ко год руши унутрашњу снагу српског народа, злотвор је његов па ма како се

догађај од 27 марта биће доцнијем историчару неразумљив, јер ће тешко моћи да објасни лудило страсти, које је државу и народ бацило у несрећу. То могу схватити само они који су то доживели, а сами су тог лудила били ослобођени, па су с тугом гледали како једна страшћу опијена гомила руши оно што су напори и жртве других стварали.

Две су силе деловале у правцу ове наше несреће: прва је оно што се у нашој унутрашњој политици звало »нормални развој ситуације«, који је стрмом равни од Петра Живковића и његовог парламента преко В. Маринковића, Милана Сршкића и Николе Узунковића довео до Бошкџијевића, да би кроз његове изборе довео Милана Стојадиновића, чији је избор дошло до Драгише Цветковића. Одавде се могло или у успон, да се имало памети, снаге и љубави или у амбис, ако се то није имало. Ми смо, полетели у амбис.

Друга је несрећа што смо у спољној политици, и ми, као и народи западне Европе и Америке, у главном гледали ствари туђим очима, и мислили туђом памећу: очима и памећу међународног јеврејства, које нас је све заједно, због тога, гурнуло у пропаст, гурајући нас за своје интересе у овој рат.

Али, ето, иако смо изложили, силе које су довеле до овог догађаја ми нисмо у стању да прикажемо лудило страсти, пљнаство којим смо у несрећу упали. А ово нам је била намера. Овде смо, пак, само изнели од кога смо пића точили. Можемо се, дакле, дубље загњурити

да сагледамо ближе узрок своје несреће.

Код прве силе која је деловала и довела до наше несреће, ми смо само навели званичне носиоце фирме, колико да њиховим именима обележимо струмраван наше пропасти која се завршила пучом од 27 марта. Али, поред њих и испод њих постојао је и други процес: народна реакција на »нормални развој ситуације«. Није та реакција била ни антидржавна ни антимонархиска. Напротив. Само се осетило да је органски потребно народу одушевљење, да он тражи такву своју народну државу, где ће се његова љубав уобличи у градилачко одушевљење. А место тога му се одозго пружају облици, откуцава ритам, који његову љубав доводи до беса рушилачког. Није се хтело схватити да живот зна само за два одушевљења: градилачко и рушилачко. Чамотиња је болест из које живот мора прећи у бесрушења, ако му се не створе услови за одушевљење градилаштва. А нас је формалистика и лаж која јој је братио, водио само кроз чаму.

Мислило се да се та органска народна потреба може заташкати, обманути, преварити формалним, штурим, празним решењима, оправданим оваквим или онаквим резултатима гласања на овим или оним изборима или у парламенту. При чему се заборављало да та формална решења могу неко време да покривају истину — али кад се више ствари стекну на неком пресеку, онда се истовремено неће моћи тим формалним решењима парирати настале опасности. Сви су били свесни да су та формална решења довољна још за сасвим равне путеве, за сасвим тихо време. Први јачи отрес ће срушити све то и ми ћемо се наћи пред пропашћу својом.

Као што се види, испунила се мера ствари. Осећало се да је додирнуто дно. Није се могло даље. У најозбиљнија времена држава се налази у slabим рукама и пред slabим главама. Било је пролеће на прагу. »Докле ћемо да нас дави чамотиња?« питао се несрећни свет. »Иде пролеће«. Дошла је пропаст.

Никога не оптужујемо. Ми само објашњавамо откуд оно лудило, пијанство, у чему се утопила одједном светлост разума.

Сигурно је само једно, ако је већ реч о кривици, онда нека нико не мисли да су само носиоци оних формалних решења кривци. Још сад се мора знати, да ту носе, и често не мању кривицу, и

диригенти оне народне реакције. Данас се мора рећи: било је изванредно мало људи добре воље, оних којима је општа ствар, а не приватни посао или пакост, била главна ствар, како горе, тако и доле.

Пијанствена снага оне друге силе није била јединствена. Код масе народне је била томе основа страх за државом. Код њених диригената је била основа у страху за сопствене позиције. Код народа је страх изазван лажима. Говорено му је увек само пола истине, колико да му се страх одржи и повећа. Сва уста која су говорила целу истину, била су већ месецима онемогућена. Вешто се све то везивало за слабост унутрашње политике и надама на њену радикалну промену. Диригенти су пак веровали да пакт значи дубоку промену и унутрашњомораће се збацили туђе наочари, мораће се престати гледати очима јевреја из Лондона, Париза, Москве и Вашингтона. А то може да доведе до промене оних који то нису у стању. На жалост код нас је ових било и иначе много.

Али страх обично кочи а не покреће. Да би се добио покрет треба неки активни афекат. Диригенти су сами имали ово у својој мржњи према ономе који је угрожавао позиције које су држали или се надали да их добију, а нашли су помоћ и код оних кругова који су гурали свесно наша кола путем болшевичке ретолуције.

Масе народне нису имале мржњу и зато њихова реакција спољно-политичка није била виолентна, чиме се најбоље тумачи држање тих истих маса у жалосном рату од 6—15 априла. Али страх је укочио здраве народне инстинкте да спрече несрећу.

Њихова реакција је била чисто унутрашње-политичка, искоришћена од њихових диригената поводом спољно-политичког момента (на који су саме народне масе обмануте, реагирале само страхом) док су њихови диригенти имали још и мржње.

Народ наш заиста има много разлога да мисли о 27 марту. Он је полазна тачка његове душевне и националне катастрофе и свију његових досадашњих — и ко зна још којих, несрећа.

Анализа овог догађаја показује да у њему разум није учествовао.

А наш народ вели: »Кога Бог хоће да казни, томе памет узем«. Изнад дакле свега видљивог што се дешавало до 27 марта и самог тог догађаја, по вајкадашњем народном мишљењу стоје три појма: грехови наши, Бог велики и казна његова.

Ни објективна историја неће, кад све буде било познато, моћи о овом догађају друго што да каже, него оно што је народна мудрост рекла.

А одатле, да закључимо, да нам спасење неће доћи друкчије, већ ако Бог дозволи да нам се памет врати при чему се надамо више у милост Божију него у његову правду.

Димитрије Љотић

**Мир и ред значе живот
а неред смрт Србије.
Запамтите то!**

После две године

Две године је откако смо за рачун међународног капитализма и комунизма гурнути у рат, који се по нас неславно завршио капитулацијом. Кроз ове две године искушења и патњи многи се од нас морао запитати: зашто смо уопште ступали у рат? Какви смо то ратни циљ имали пред собом?

„Боље рат него пакт“ одјекивало је пре две године београдским улицама. Тако се дерала комунистичко-јеврејска руља, потстрекивана енглеским плаћеницима. Да ли би се и данас нашао неко паметан који би утврдио да је рат био одиста бољи него пакт?

Тешко? Не само због личних незгода и патњи које рат неминовно собом доноси побеђеном, већ и због других крупнијих ствари. Може се набројати читав низ питања, за која се не може рећи које је од њих замшеније и важније. Набројаћемо само нека од њих, остављајући читаоцу да он сам на њих по својој српској савести одговори.

Када је то рат био бољи од мира? Зар није боље не улазити у рат кад нам се већ за то била дала тако повољна прилика? Зар нисмо знали да наша бивша држава није била унутра консолидована и да није у стању да издржи никакав ударац споља?

Зар нисмо знали да је силна немачка војска била далеко боље опремљена од наше? Јесмо ли се уопште могли надати каквом ратном успеху? Да ли смо одиста веровали у енглеску војну помоћ и после случаја свих оних многобројних држава које су Енглези мирно пустили да пре нас пропадну?

Да ли је наша генерација имала право да ставља на коцку вековну тековину најбољих синова наших? Зар смо ми, синови сиромашног малопоседничког сељачког народа, требали да гинемо да бисмо заштитили плантаже богатих енглеских лордова?

Чега смо то ми, Срби православни, имали заједничког са безбожничким комунизмом, са којим су плутократи пактирале? Зар нам после комунистичких зверстава нису јасне „благодети“ које болшевиizam собом носи? Зар не видимо да би нас грађански рат потпуно уништио?..

Још десетине и десетине оваквих питања дало би се поставити. На многа од њих српски народ је већ јасно и недвосмислено одговорио. Одговорио је у позитивном и конструктивном смеру. Зато и верујемо у његову лепшу будућност.

Велибор Јонић

ЈЕДНА ОЗБИЉНА И ПОТРЕБНА ОПОМЕНА

Две тешке године су прошле од несрећног дана, када је наш народ заведен и заслепљен унутрашњим и спољним лажима заборавио своје националне интересе и када је при том изгубио сва највећа добра наше прошлости.

Због туђих интереса увучени смо од једне групе завереника у рат, држава нам је пропала, наш националан опстанак доведен је у питање.

Она иста перфидна пропаганда која је успела 27 марта 1941 године инсистира свим силама и данас да што јаче поткопа наше народно јединство и изазове нови хаос. Али, коме данас није сасвим јасно, да је њен прави циљ да поново, овога пута по цену нашег уништења, послужимо туђој ствари.

Интерес Срба не може бити у неслози, анархији или у грађанском рату, а опасност грађанског рата лежи баш у тој несрећној подвојености, на којој тако неуморно раде сви они елементи, који већ носе страшну одговорност пред историјом за преврат од 27 марта и за кобне после-

дице, које су после тога настале.

Један народ поражен постаје то дефинитивно само унутрашњим наредбама и размирицама. Ако пак остане дисциплинован, сложан и радан он ће и поред преживелог пораза бити ослабљен само привремено, али ће зато имати наду, чак и извесност да ће понова наћи своју снагу и свој напредак.

Ми се налазимо у ситуацији у којој се данас сваки добар Србин мора безусловно повинovati потреби народног јединства, јер је прва дужност, коју нам намеће наш прави патриотизам, дужност дисциплине. Ова дисциплина може бити мучна, она често захтева извесна одрицања и покатак и тешке жртве, али она је једина у стању да нам донесе спас.

Једна реч која се најчешће понавља у свима посланицама и говорима нашег Претседника владе је реч слога. Највеће бриге генерала Недића и стална његова

мисао је ово српско јединство, јединство морално и материјално, угрожено са свију страна. Отуда је његово мудро настојавање да што више дође у директан додир са народом, јер је убеђен да ће овај контакт омогућити и појачати народну повезаност.

Заиста, нашу земљу можемо само тако спасти, ако успемо да од ње образујемо један живи и компактан блок, који ће се у својој будућој акцији руководити на првом месту бригом за своје националне интересе.

У пуној слози, са апсолутним поверењем који је дужан да поклати личности генерала Недића, српски ће народ опет доћи до своје снаге и свога престижа. Први услов за његово подизање је да постане једно тело и једна душа и да га у његовим напорима загрева само једна воља. Ово је потребно да цела земља по сваку цену разуме.

Др. А. Цинцар-Марковић

Празник херостратије

Радо бисмо га заборавили, кад не би историско сећање било темељ свему правилном расуђивању о животу народа.

Како бисмо радо покрили тога дана очи од срама и бола, при помисли како је све могло бити а како је било. Али у нашем положају смело гледање истини у очи јесте први услов оздрављења и спасања онога што се још спасти даде.

Како бисмо још и данас водели да је све то био ружан сан из кога ћемо се за који час тргнути! Али свуда око себе гледамо опипљиве доказе јасне стварности, живота који прелази мимо нас и преко нас и који не зна за враћање неумитног точка историје.

Боли спомен свега тога, још како боли! Али и треба да боли, јер само кроз бол и патње води пут нашем оздрављењу, пут новој будућности.

Био је учињен значајан корак за обезбеђење те будућности, кад је после многих перипетија, условљених сплеткама, фантастичном пропагандом, одлучено да се приступи Тројном пакту.

Сви трезвени људи у земљи са захвалношћу су одавали признање пре свега великом стрпљењу које је по тој ствари показала влада Рајха, прелазећи преко поновљених одлагања и тешкоћа.

А код свих оних, којима вештачки изазвана јудео-масонска грозница није била помутила мозак, завладало је право олакшање кад су, рано после подне 25 марта 1941 године, објављени изванредно повољни услови под којим је наша земља приступила Тројном пакту. Може се рећи да наша дипломатска историја за дванаест деценија не памти међународни уговор,

којим смо толико много добили, а толико мало имали да дамо.

Довољно је данас прелистати прве коментаре штампе суседних земаља па се уверити о томе.

То су најбоље осетиле тајне и јавне силе, које су неуморно радиле за своје стране наредбодавце, по цену мира и опстанка нашег народа. Осетиле су да је после оваквог уговора који земљу коначно обезбеђује споља и допушта јој да сву снагу посвети многобројним и тешким унутарњим проблемима настало тешко време за њихове машинације. Увиделе су да су узалуд биле све обмане, лажи и измишљотине; да нису помогли претећи кораци Блис-Лејна и Кембела... Динамит, који је у Сплиту и у Боци требало да помогне њихову акцију, био је благовремено заплешен. Требало је дакле прибећи другом, замашнијем систему саботаже.

Кад се више ништа не може постићи саботажом над једном зградом, над једним бродом, над једном луком, ваљало је прибећи саботажи целе једне државе, целог једног доброг али лаковерног народа. До душе, то је била делом њихова властита отаџбина, њихов властити народ. Али одлуке „Гранд Оријана“, Коминтерне и других филијала Сионских мудраца важније су од опстанка отаџбине за неке, злато и хрпе новчаница важније од судбине рођене браће за друге.

Пустолов и незналица који је пристао да да своје име за оно што ће туђинци урадити са нашом земљом, налазио се уз то пред самим пензионисањем, па је сматрао да држава која може да се реши да стави у пензију чак и једног Симовића, разметљиву незналицу, неисправног официра, корупционаша, интриганта, плагијатора и клеветника, уопште више не треба да постоји.

Први и последњи пут, наша борна кола имала су прилике да се покажу. Помогла су при самоубиству државе...

У свануће, београдско грађанство затекло је главне раскрснице поседнуте борним колима и војском. Полиција је била уклоњена са улица. Нико није тачно знао шта је управо по сред.

У свом страху, завереници су у све већој мери апеловали на најниже инстинкте улице. Настадоше варварски исподи и судбоносна изазивања, насртаји на туђу и домаћу имовину...

Све већма су се испољавали прави творци и прави корисници овог херостратског чина. Камioni препуни пијаног олоша оживљавали су слике из Петрограда и Москве у новембру 1917. На сред улице отворено су се делиле стотинарке и хиљадарке изгредницима. По безброј крчми пило се бесплатно до изнемоглости. Плаћа енглеско посланство, као што је уосталом плаћало и у Петрограду, четврт столећа раније...

ОТРЕЖЊАВАЊЕ

27 март није избио изненада. Њему је претходила једна дуга, хронична криза. На врховима није било одлучности, а нису се znale ни надлежности, ни одговорности. У влади су седели људи који су једни према другима стајали као рогови у врећи. Уместо да раде, министри су се забављали, а неки и записали па у пићу говорили чудновате ствари.

Све се срозавало и постајало неозбиљно и лудо, а догађаји су се приближавали, не допуштајући одлагање и заваривање... Понекад, у тој атмосфери је човеку изгледало тако нејасно, да се чудило како већ не избију нереди, али се ипак веровало у конструктивност расе.

Ко год је био против рата, називан је најпогрднијим именима; нападао му је чак и на сигурност и саму имовину! Довољно је било да неко само чита Гетеа, па да буде проглашен, у колонаше! Ко би се дрзнуо да каже, да земља у овоме рату нема шта да добије, а да може све да изгуби, тај би био одмах брисан из листе пристојна света; ко би се усудио да се позове на неутралност Србије у доба Кримског Рата (из 1850), на тога би се викнуло да је плаћеник; а ко би се одважио да чак и у претставама изнесе шта ће нас снаћи ако будемо увучени у рат, са тим се поступало као са зликовцем или идиотом већ према његовој рангу.

У таквим је приликама дошло до 25 марта, када је постигнут максимум свих наших логичних аспирација, а у таквим приликама је дошло и до 27 марта, када је халаукнуто на Кнеза Павла, плунуто на резултате његове политике и гракнуто у глас: „Боље рат“...

Али, уколико је време више одмичало, свет се трезнио и увиђао неоснованост и 27 марта и свих објашњења која су тенденциозно давана томе несрећном датуму. Стварност је дошла да увери народ ко му је боље мислио оних судбоносних историских дана; већ данас никога више не треба нарочито убеђивати о томе где је био интерес земље и нације; сада чак и они који можда нису били за 25, него за 27 март, жестоко нападају творце тога пуча.

Што се пак тиче нас, који смо били за оно друго решење, ми немамо потребе да говоримо. Ми ћутимо као родитељ који је одвраћао своје дете пламена, али који мора ипак да стегне срце и да негује његово опаљено и изранављено тело, немајући потребе да кори несрећника, јер то долази после. Данас му треба помоћ!

Ми остављамо историји суд наше политике и политике лажних комислених. За нас постоји данас само једна светла тачка на вилуку и једна пријатна мисао, односно сигуран утисак: Да је народ, збивши се око генерала Недића, нашао прави пут — а то је битно и главно. Тако је уосталом и сама српска ствар у јачим рукама, него што је била преколане у ово доба, у марту 1941 године.

М. Стоимировић-Јовановић

Недељни иреилед
међународних догађаја

Два говора и разговори

У протеклој недељи одржана су два говора — говорио је Адолф Хитлер, одајући пошту палим херојима, говорио је Винстон Черчил, сахрањујући Атлантску повељу коју је он са Рузвелтом створио. Осим два говора било је много разговора између представника влада и такзованих влада вазала јудопослушне коалиције, а нарочито су били интересантни разговори које је водио Идн у Вашингтону, где је дошао у дуплој улози: изасланика Лондона и агента Москве.

Москва воли да врбује своје агента међу монденским личностима. Страфорд Крипс је постао експонент Москве у Енглеској, Вендел Вилки је покушао у САД да заступа совјетске тежње, а сада је Антони Идн добио задатак да приближи америчку политику британској, која се већ прилично приближила совјетској.

Као први задатак у плану тог приближавања постављен је био захтев да се сахрани Атлантска карта.

Савремена Атлантида

Легенда прича о великој и срећној држави Атлантиди која је једном дана потонула у Атлантском океану. Политичку Атлантиду направили су Рузвелт и Черчил, када су конференсиали на јахти „Потомак“ о послератном преуређењу света. Та њихова Атлантида одлази сада на дно са површине светског политичког живота.

У светском рату Вудро Вилзон победио је помоћу „14 тачака“. Рузвелт је мислио победити помоћу осам тачака Атлантске повеље. И он је доживео најтежи пораз.

Није успео да помоћу тих атлантских обећања приволи немачки народ и његове савезнике на престанак непријатељства. Није могао да поколеба народ новог поретка у њиховој одлучности да извојују нов поредак уместо да добију из Рузвелтових руку неку карикатуру правде и правичности.

Штавише, ни код народа који силом околности стоје на страни Америке и Британије та Атлантска карта није имала успеха. Вилзону је пошло за рвком да продужи обману све до мирне конференције. Рузвелт-Черчилова обмана била је откривена одмах иза декларисања Атлантске повеље, јер је Лондон ставио на знање да се та повеља не протеже на Индију са њених 400 милиона становника. Затим су била објављена и даља изумињања из тих атлантских „благодетни“.

Сада је Черчил сахранио Атлантску карту и на место принципа колективне сигурности надоместно план диктатуре трију великих сила. Британија, Совјетска Унија и Сједињене Америчке Државе треба да буду господари света, а за управљање Европом Черчил би хтео да отвори „европски савет“, који би лично на Друштво народа, а који би имао у свом саставу врховни суд. Одредбе тог суда имала би да спроводи нарочита међународна оружана снага.

Лист Тајмс је објаснио неке пасусе у Черчиловом говору и изнео на видело суштину новог политичког курса (или привременог политичког маневра) Британије. Он одбацује појам равнотеже сила и уводи принцип диктатуре трију великих сила. Дакле, од начела која су била маскирана као демократија. Британија прелази начелима која су кудикамо оштрија од политичких назора авторитарних држава.

И још нешто изговештава Черчил. Принцип самоопредељења народа треба да буде бачен у архиву, јер он према мишљењу Енглеца, пружа могућност најгрубљег извршавања народног живота. Штавише, не само самоопредељење народа престаје да важи за енглеску политику, већ

и појам независности малих држава губи своју вредност. Независност ће бити одређена принципом зависности малих држава међу собом. Према мишљењу Тајмса, „више народа ће заједно становити на једном континентално ограниченом животном простору“. То би била нека врста конфедерације.

Тешка размимоилажења

Наравно, да је Черчилово политичко салте мортале — издаја свих емигрантских влада сарадника, издаја досадашњих спољнополитичких начела Британије и издаја међународних споразума са Сједињеним Америчким Државама, изазвала оштру реакцију у Вашингтону. Черчил је морао послати Идна у нади „да ће он моћи да поједнастави и ублажи нека политичка размимоилажења“.

Черчил није у свом говору прецизирао у чему се састоје размимоилажења, али Дејли Експрес сматра да постоје пет оштрих углова које треба заоблити: 1) страховање САД пред совјетском политиком, 2) совјетске аспирације према Немачке, 3) питање послератне Немачке, 4) совјетске претензије према Балкану и 5) спор између де Гола и Жироа.

Можда ће Идн додирнути и питање финансијских односа између САД и Британије, који су сада уређени на зеленашком принципу. Како јавља Журнал де коммерс, Америка обрачунава своје лифериције за Енглеску на бази: 1 фунта = 8 долара, док први однос тих валута треба да буде изражен као 1:4.035. Америка поступа са Британијом као са муштеријом која не може исправно да плати и зато наплаћује дупло. Али ово је ситница. Главни је задатак Идна да уреди односе између светског триумвирата, који жели да успостави лондонску владу. Вашингтон није сагласан са британским планом. Не зато што Рузвелт има мањи апетит као диктатор света, већ зато што сада пред председничке изборе мора да кокетира са демократским појмовима. Зато су његови сарадници израдили план послератног уређења света, који треба да се базира на старом принципу колективне безбедности.

Међутим, у Вашингтону осећају да колективна безбедност не значи баш ништа, ако нема совјетски пристајк на такав светски статут. Совјети говоре само о својим аспирацијама и „правима“, а ћуте о неким обавезама.

Не може бити говора о совјетским обавезама у оквиру колективне безбедности, када се Совјетска Унија чак за време рата меша у унутрашњу политику свог најинтимнијег партнера у политици. У Енглеској Коминтерна захтева реконструкцију британске владе сходно жељама Совјета. Дакле, Москва се не задовољава тиме што је ових дана изазвала кризу такозване „југословенске владе“, већ провозира и кризу владе Британије.

Енглеска и сама није сигурна у будуће пенашање Совјета у случају победе. Зато енглески листови веома учтиво, скоро понизно, препоручују Москви да се ограничи експанзијом до реке Одре и да не захтева даље помицање граница према Западу. Питање граница одбацују за сада Черчил и Рузвелт, јер сматрају да прво треба добити рат, а у ствари зато што не смеју да изазову ерупцију националних захтева свих „влада“ које су се прикључиле британској политици.

У Лондону и Вашингтону избегавају детаљизацију оштрих питања и зато чак и они Американци који су сагласни са лондонском тезом, говоре веома увиђено о евентуалној подели зотрибујун би желео да Британија на утицаја у Европи „Чикагосачува своју политичку домина-

цију у западном делу Европе. о-сми Француске, јер по мишљењу тих наивичина, Француска је одавно била комунистичка. Американци, као и увек, испољавају непознавање географије. Шта претставља западни део Европе ако се од њега одвоји територија Француске?

Метеж

Много различитих питања постављају сада политичари британскоамеричке оријентације. У њиховим редовима створио се прави метеж.

На првом месту узбуђени су сами Енглези, који се плаше тога да Иднов пут може да има страшнији разлог за Енглезе него тај дармар са границама, начелима и поделом добити пре победе. За умирење својих сународника Черчил је морао да изјави да британска влада сматра своје колонијално питање унутрашње-политичким питањем и неће ни да мисли на интернационалне захтеве управе колонија, као што то предажу у Вашингтону. Черчил уверава да неће никоме уступити британске колоније. Као да је заборавао да је препустио Американцима читаво туце драгоцених острва!

У емигрантским круговима влада огромна нервоза. Пољаци се сећају споразума од 25 августа 1939 године, који је потписао Халифакс и Рачински. На основу тог споразума Енглеска се обавезала да не ступа у савез са Совјетском Унијом, а написмено је обећала да ће да објави рат Москви у случају да Совјетска Унија нападне Пољску. Британија је изневерила Пољску 1939 године, а сада уверава Пољаке да витални интереси Пољске неће бити угрожени ни у случају ако Совјетска Унија бољшевицира целу пољску територију.

Забринутост Пољака повећана је још тиме што је сад Молотов добио као свог заменика товаришча Корнејчука, који је познат као непријатељ Пољске и као изрзити претставник совјетског империјализма. И не само Пољаци, већ и друге емигрантске групе захтевају већу прецизност у формулисању Черчилове намере да се народи у послератној Европи ставе у додир са претставницима светске вођеће тројке помоћу нарочито изабраних претставника који ће моћи да реферису о мишљењима тих народа. Не о захтевима, не о жељама, већ само о мишљењима. лепе перспективе стоје пред народима света за случај да три тиранина буду могли да владају светом!

Три тиранина, а не четири. Четврти је већ испао из комбинације. Чан Кај Шек није предложен као кандидат за светског диктатора. Уместо кватрумвирата постоји само триумвират, јер Вашингтон мисли да ће моћи сам да заступа интересе Кине. Вашингтон у свом психопатолошком империјализму не зна граница за своје аспирације.

Сада у Вашингтону крипемату стварање положаја генералног гувернера Северне Африке. Опет се помиње име Лагвардије као најичег кандидата за тај положај. Познати јеврејин Лемзи, најинтимнији сарадник Рузвелта, отишао је већ у Алжир ради припреме потребних мера за претварање француске колоније у колонију америчких јевреја.

Судбина острва Мартиник и француске Гијане је готово запечаћена. Американци су блокадом створили ситуацију коју не могу дуго да издрже становници тих француских посела: они ће морати да спусте заставу Петенове Француске и да подлегну америчким освајачима. Судбина Мартиника и Гијане, судбина Алжира, најзад судбина Абисиније за коју се сада политички твк Американци са Енглецима, — то су симболи будућег уређења које би желели три диктатора.

Та светска диктатура тројнице неприхватљива је и за земље које се налазе сада у неутралном ставу. Шведски лист Фолкес Дагбладет са негодовањем указује на чланак у званичном органу Коминтерне у коме неки П. Медјардсен обележава само Шведску, Норвешку и Данску као нордске државе. Финска није, према совјетском мишљењу, нордска држава, а то је доказ да Стаљин захтева за себе целу Финску.

Неутрална штампа у Швајцарској исмејава ове британскоамеричко-совјетско решавање питања пре решавања судбине рата. И ова веома иронично пише о неким „праведним границама“ које би могле да буду повучене мимо начела самоопредељења.

Најинтересантније је, међутим, писање познатог турског бољшевичког новинара Јалмана у листу Ватан. Чак и он устје против намере да се Источна Европа излиферује Совјетској Унији, а да се у Западној Европи укоре Британија. Јалман тражи да се спречи повратак мрака средњег века у човечанство.

Спет Донавен

Ова филипка турског листа, који је иначе расположен према Совјетима и Британији, може се сматрати као још један доказ да и екстравагантни турски новинари морају да воде рачуна о начелном ставу турског јавног мњења, који је Сарајоглу у свом последњем говору изразио речима да је Турска задовољна својом политиком неутралности и наставиће ту политику и даље.

На ту политику не утиче хушкање извесних личности.

Хушкање је добило сада у целом свету стратегије размере. Познати пуковник Донавен постављен је сада за „стратега психолошког рата“. То је више него пропаганда речима, то је изазивање активности, помагање саботаже и других злочиначких акција. Американци не полажу много нада у своје „оружје“, и зато хоће да претворе у оружје политички отров.

Није лак Донавенов задатак, у моменту када Тајмс јавља да велика емигрантских влада не може да се више сматра за претставнике народа, јер су изгубили контакт и јер не одговарају захтевима нових политичких начела. С друге стране, Донавен не може да се ослони на народне масе у европским земљама, јер (не говорећи већ о политичким плановима) социјални планови Британоамериканца су незадовољавајући. Енглески план (Бивербринов) пропао је тотално, а Черчилов план — треба нешто да се уради на социјалном пољу — је пушта реч. Сада је Рузвелт саставио план на 600 страна једне књиге, која садржи још највишије одредбе, него код Бивербрица.

Што се тиче совјетског социјалног уређења, то пример становништва Харкова, које је бурно манифестовало своју радост приликом повратка немачких трупа, доказује расположење руских људи према совјетском рају, па имала је могућности да сравни, да увиди немачка начела социјалног уређења, и зато не тражи никакве експерименте московских, лондонских и вашингтонских извршитеља или пројектаната.

На путу ка победи

Европа је сигурна да неће морати да се подвргне диктатури триумвирата од Рузвелта, Черчила и Стаљина, јер победа ће бити на страни Тројног Пакта. И то не само зато што је Тројни Пакт оружано јачи од црвеног блока, већ и зато што је он јачи оружјем правде.

Водећа снага Тројног Пакта, Немачки Рајх, одавно је формулисао како треба да се успостави социјална правда у међуна-

родним односима. Помоћник шефа пресе Хелмут Синдерман обелоданио је ових дана у Фелкшпер Беобахтеру чланак, у коме је истакао три начела: 1) Ниједан народ европског континента неће бити присиљен да прилагођава свој политички систем некој општој форми. Сваки ће народ моћи да буде слободан у свом политичком животу, као што су сада сачували своју форму режиман не само Финска, већ и окупирана Данска. 2) У немачком политичком речнику не постоји реч „одмазда“. Неће бити одмазде ни према земљама које су сада, за време рата, окупиране, ни према државама које ће бити побеђене на крају рата, Мир ће се градити на сарадњи, а не на мржњи. 3) Немачка ће да предузме све, да не буде после рата победилаца и побеђених. Кобно искуство Версаја доказује свима да се будућност не може ослонити на злобне осећаје ратнога доба.

Једина нација која ће се осетити као побеђена и која ће у ствари бити побеђена, то је јеврејска нација. Борба против јевреја је суштина садашњег рата. Победа над јеврејима биће победа правде и правичности над кобном снагом, коју искористићава дивљаштво комунизма и алкавост капитализма за борбу против цивилизације и најузвишеније културе, европске.

Та два вечита блага чува Немачка оружана снага, а њу помаже целокупна Европа својим свесрдним радом и моралном подршком.

Вођа Рајха зове народе да са још већом енергијом раде на ковању европске победе. Он се није ни осврнуо на непријатељска брбљања о послератном уређењу, јер он — несумњиви победник у рату — зна да су та брбљања беспредметна, јер ће победити Тројни Пакт, а не тројна диктатура.

Сва та брбљања нису ништа друго до једна врста Донавенове стратегије, једна врста психолошког рата. Овај начин рата окренуо се против Британије: народи Европе остали су равнодушни према обећањима и претњама несурењених диктатора света, а те претње и обећања створиле су само метеж код вазала злочиначког триумвирата, па и у самом триумвирату.

Метеж није подлога за победу. Подлога за победу је слога. Слога је савршена у редовима Тројног Пакта, и зато је заиста Хитлеров говор био говор Вође који зна да стоји на сигурном путу ка победи.

МЕС.

СРПСКИ
НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 менаџин. I стелениште (Палата Извозне банке).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ“, Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дина. шаље се преко „Пресе“, а. д. Влајковићева 18.

Радам у Бору наша омладина доприноси стварању Нове Европе

Први обвезници радне службе у Бору

Прве групе обвезника обавезне службе рада стижу у Бор. Међу њима влада најбоље расположење. Сви су свесни да радом који их тамо чека одужују свој дуг сопственом народу и целој Европи. Извесна страховања која су постојала код неких о тешким приликама у Бору брзо се расплињављују, јер се обвезници како при поласку из Београда, тако и при доласку у Бор, могу одмах уверити да се о њима води најсавеснија брига и да им се посвећује пуно старане. Претседник Београдске општине, министар Драг. Јовановић редовно испраћа све групе обвезника очинским речима, пре дочавајући им вредност и значај њиховог рада. Високи функционери и чиновници Београдске општине прате обвезнике на путу и стављају им се на расположење у Бору, док надлежне немачке и наше власти у Бору улажу највеће напоре да би обвезницима био олакшан рад у сваком погледу, нарочито што се тиче исхране, хигијене, стана и осталих потреба.

Са последњом групом обвезника који су стигли из Београда у Бор допутовала је и једна група претставника немачке и домаће штампе, са задатком да на лицу места виде и провере прилике под којима обвезници живе и под којима се рад у Бору отправља. Немачки претставници у Бору прво су изложили новинарима начин рада и услове живота обвезника, а затим су их упутили да све то лично на лицу места провере.

УПОЗНАТИ ВРЕДНОСТ РАДА

Високи функционер и вођа свих теренских радова Организације Тот у Бору Фердинанд Шмолка одржао је претставницима штампе говор, у коме је нагласио:

„Сваки од вас који је хтео, могао је одмах од Зајечара да употпуни своје мишљење о Бору, који је неправедно омрзнут. Ради се о томе да сваки Србин упозна вредност рада. У Немачкој се ради од раног јутра па до мрака. Сви Срби морају да учествују у раду, без обзира да ли је у питању сиромаш или богат. То је начело спроведено у Немачкој откако је дошао на власт Адолф Хитлер.

Имаћете прилике, наставио је Шмолка, да обиђете лагере, па ћете сами констативати колико су ваше претставе о Бору и радovima који се на његовом подручју обављају биле погрешне. Уверите се да је исхрана радника — обвезника добра и обилна, да имају приступне постеље и ћебад. У мају месецу прошле године рекао сам Претседнику Драг. Јовановићу да ће радници бити смештени под истим условима под којима су смештени

радници у Немачкој и све је тако спроведено како сам рекао. О томе ћете се и сами уверити. Срби имају своју кућу, своју трпезарију, свој кревет и покриваче. Ниједан српски радник није дужан да се стара или да чисти бараке и остале просторије. Зато су одређена и запослена нарочита женска лица. Бараке се редовно дезинфикују. Слама за пуњење сламарица мења се, спаљује и замењује новом. До сада смо утрошили у ту сврху 23 вагона сламе за српске раднике. У свим тим баракама, пре него што су донете у Србију, спавали су немачки војници. Потпуно је разумљиво да ту не може бити луксуза, али он није ни потребан. Сваки српски радник може у једној таквој бараци, здравој и чистој, да спава, да пише и да живи. Сав најпотребнији уређај стављен је српском раднику на расположење. Од сваког појединца зависи како ће се он снаћи. Ако се он сам по-

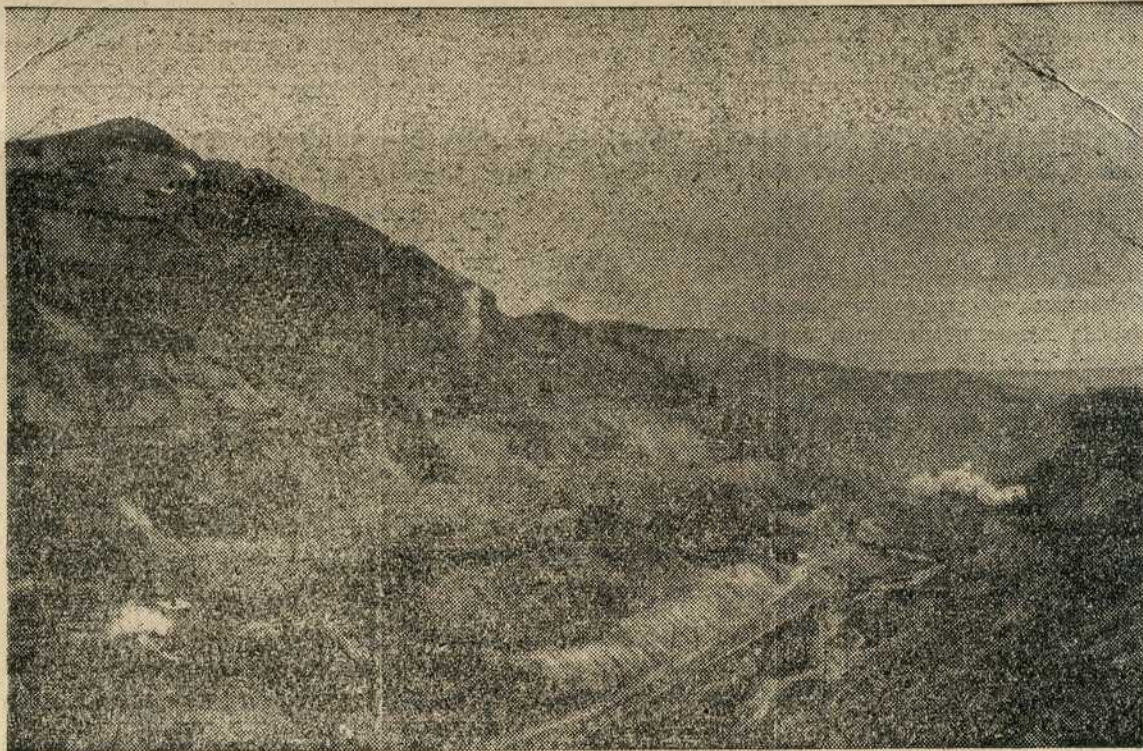
лепшим пределима овог дела Србије. Висина има алпински карактер.

„Ми знамо, завршио је говорник, да је за сваког Србина Божић велики празник и постарали смо се да за време прошлог Божића сваки појединац прослави Бадњи дан, први и други дан Божића, по вашем старом обичају. Тих дана радници нису радили и били су веома задовољни. Сматрам да је потребно развити код сваког радника љубав за рад.“

ШТА ЈЕ БОР У СТВАРИ

Шеф целокупне Организације Тот на овом подручју рекао је у главном:

„Сваки је почетак тежак. Са радом смо отпочели пре шест месеци. У прво време није ишло лако. Бор је оцрњен и озлоглашен. Не знам и не видим зашто?! Ја сматрам да је ваша дужност да обавестите како раднике тако и цео српски народ да је ово један подухват — рад

Изглед Борског рудника

стара да улепша своје пребивалиште овде, ја ћу свима и у свему помоћи.

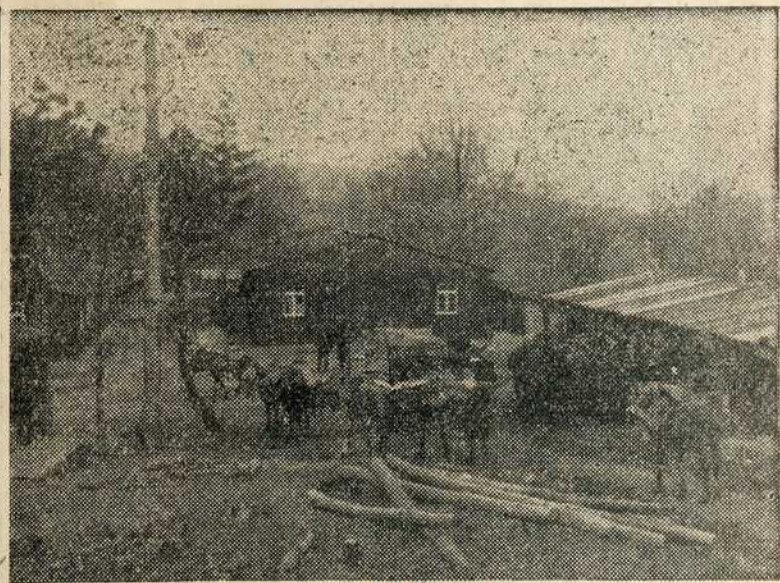
Наш радни програм, подвукао је затим говорник, састоји се искључиво у радovima око изградње друмова и железнице. О раду у руднику нема ни говора. Српски радник је код нас запослен на терену, а то значи на сувишу, на свежем и здравом ваздуху. Видећете на терену шта су до сада радници урадили.

Што се тиче исхране нагласио је, да је за сваког радника предвиђено дневно 900 грама хлеба, 60 грама меса, 20 грама масти или уља, 200 грама купуса, 150 грама кромпира, 15 грама лука, а поред тога 8 комада цигарета, док се за доручак добија чај или кафа.

Сви лагери налазе се у нај-

у корист целе наше националне заједнице. Молим вас да у вези с тим проверите и уочите услове и прилике рада овде и у околини. Сада видите шта је Бор у ствари.

Са вашом српском омладином, оставио је говорник, опходићемо се и поступаћемо подједнако, без обзира на ранг, положај и породицу појединца. Могу вам рећи да сам сада веома задовољан. Ми са своје стране учинићемо све што је потребно, како би се све евентуалне непријатности уклониле. Указује се јединствена прилика за све Србе да докажу, да је српском народу потребна једна јединствена заједница и једна воља за рад за опште добро народа и све то у духу Нове Европе.“

Бараке у којима станују обвезници

Делегат Генералног Опуномоћеника за привреду у Србији изнео је укратко значај умешног поступка с омладином, подвукавши да се народ може придобити само поштеним и праведним поступцима. Васпитни рад је неопходан. Њиме се једино може урезати у душу сваког Србина потреба обнове Србије.

Претставници штампе, обилагајући цео Борски рудник и њего-

вуда је пронађена 1902 године, а рудник је отворен тек крајем 1903 године, тј. кад му је обезбеђен капитал од 5.000.000 динара код Банк Мирабо у Паризу. Године 1941 75 од сто акција биле су у немачким рукама. Рудник, који за време рата није претрпео никакве штете, после повлачења југословенске војске минирао је, саботиран и опљачкан. Рудничка окна, погонска и друга постројења, електрична централа, млинови за мелу руде, машинске сале за компресоре, топионице и друге инсталације експлозивом су знатно оштећене, а магацини, слагалишта робе, материјала и апарата опљачкани су и потом запљени. Захваљујући појединим радницима које су остале нетакнуте и доласку немачке војске и стручњака, предузета је одмах хитна обнова рудника и већ после непуних месец и по дана електрична централа је пројердила. Подземна окна, оштећена експлозивом, била су под водом. Њихово чишћење је, услед недостатка потребних пумпи, цеви и других машина, које су такође уништене, трајало годину дана.

Велики део потребних машина и материјала набављен је из Немачке и октобра месеца 1941 године рудник је прорадио под пуном паром. Потом је стављена у погон нова велика турбина, а већ у новембру прорадиле су и топионице бајра. Од априла прошле године топионице добија конверте за производњу чистог бакра. У јулу исте године прорадиле су постојеће машине за вађење руде, а у августу справе за флотацију. Најзад, 19 децембра, отпочео је и рад у одељењу за електролизу бакра. Тиме је рудник потпуно обновљен.

У дирекцији рудника запослено је 70 чиновника, од којих су 24 немачки поданици, а остали Срби, који заузимају разне, чак и водеће положаје у појединим гранама.

Садашњи радови на подручју рудника су у главном површински. Ради се спрља и искоришћава се сиромашна руда. Подземних радова има у дубини од 461 метар. Руда садржи, поред бакра, још и гвожђа, никла, сребра и злата, а нарочито сумпора.

Директори Друштва Борских рудника инж. др. Гебел и инж. др. Крепс упознали су претставнике штампе са историјатом Борског рудника.

Недеља дана на ратишту

ДВЕ КРИЗЕ

Рат поставља стратегији два задатка (или, ако хоћете, један задатка задатак): уклонити опасност непријатељске победе и извојевати победу. Бољшевичка опасност никад није била толико јака као прошле зиме. Док је Европа наставила „нормалан“ рат, Совјети су прешли ка тоталном рату. Док је Европа спроводила нормалне мобилизације, Совјети су извршили тоталну мобилизацију.

Историја ће показати да ли је тај прелаз Совјета ка тоталној мобилизацији био само смишљен план, или је ту била неопходност, натурена судбином. Совјетски пораз у току претходне две летње кампање усталасали су цело становништво Совјетске Уније: принудне евакуације извесних група становништва, као и бегство јевреја и ноторних комуниста у дубоку позадину совјетског фронта, све до Источне Азије, створили су огромне масе људи и жена који су цркавали од глади и које је влада могла збринети само на један начин — мобилизацијом.

Тако су били стављени у службу рата прво ове избеглице, а затим се тотална мобилизација старала, нараштаја и жена проширила на све групе садашњег стотимилонског совјетског народа. Зимска кампања ове године била је од стране Совјета спроведена у духу тоталног рата — зато је толико и многобројна била војска совјетске зимске офанзиве.

Немачка, а за њом и Европа, прешле су такође ка тоталном рату. Сада се спроводи тотална мобилизација свих европских снага. Али она има циљ да се постигне други део стратегског задатка — извојевање победе. Први циљ — уклањање опасности — постигнут је снагама предтоталног рата.

Уклоњена опасност

Војска Европе, предвођена војском Немачке, зауставила је совјетску инвазију. Криза европског фронта је преброђена. У томе је смисао последњег говора Адолфа Хитлера, у коме је он одао признање натчовечанским напорима и легендарном јунаштву заштитника Европе у зимским борбама.

Криза је преброђена. То се види и из извештаја са Источног фронта, и то не само немачких, већ и совјетских. Москва је у својим званичним саопштењима престала да јавља о победама. Престала је да примењује стереотипну формулу: „Настављамо офанзиву у истим правцима“ и прешла је ка магловитој формули: „Боримо се на истим правцима“. Допунски извештаји уз званично саопштење су мало искренији и признају да су совјетске трупе прешле у дефанзиву на главном сектору, на јужном. Што се тиче енглеских и америчких дописника из Москве, они су пали у тешку депресију и јављају о одбранбеним тешкоћама Совјета, о извесним губитцима терена и о немачкој активности која је у сталном порасту. Док Немци саопштавају да су избили на средњи и горњи ток Доњца, Харолд Кинг из Москве јавља да су Немци на више места прешли Средњи Доњец, јер Совјети нису били у стању да спрече прелазе на фронту широком 250 километара.

Ситуација Совјета постаје све тежа, јер се примећује несташица резерви. Сада се Стаљину свети безобзирно жртвовање милиона и милиона војника. Али, Стаљину је сада притекао у помоћ Черчил. Он му је ових дана послао својеручно написану писмо у коме каже: „Ја сам ових дана са великим интересовањем разгледао одличан совјетски филм о победи црвене војске код Стаљинграда. Наши филмски оператери, који су били додељени нашој осмој армији, снимили су њену победу у пустињи. Ја сам дао превести на руски језик

натписе уз тај филм и шаљем вама да тај филм гледате. Официри и војници осме армије биће сигурно поносни кад буду знали да су њихови савезници — војска и народ Совјетске Уније — видели слику њихове победничке борбе.“

Дакле, Черчил је послао један филм. То је његова помоћ Стаљину. У том одашљану филму, као реванш за совјетски стаљинградски филм, Стаљин треба да увиди да су „јунаци“ Ел-Аламеина равни совјетским борцима код Стаљинграда. Штавише, Стаљин треба да разуме да осма британска армија врши такав задатак, да не треба више тражити од Британије успостављење другог фронта.

Криза на мору

Усталом, сада не може бити говора о другом фронту. Док је Европа пребродила кризу на Истoku, Британоамериканци ушли су у акутну кризу на Атлантику. Та криза онемогућује остварење другог фронта. Према америчким подацима, треба 200.000 бр. рег. тона бродске запремине за превоз само једне тенковске дивизије са 10.000 људи, са 100 тенковских тенкова, са 25 пољских топова, са 35 камиона за пешадију и са 95 моторизованих топова. Инвазиона војска мора да се састоји од 100 дивизија, те је за њу потребно 20 милиона тона бродске запремине — толико колико преостаје пловнога парка Американцима и Британцима за све њихове светске саобраћајне потребе.

Кризу саобраћаја сад је недвосмислено нагласно врховни заповедник британске флоте адмирал Кенингем, који је карактерисао садашњи рат као борбу за

комуникације. Говорећи о тој борби, енглески лист „Дејли Мејл“ признаје: „Подморница има иницијативу.“

Осим иницијативе она има и неоспорну надмоћност као што је то отворено рекао посланик Доњег дома Клемен Девис, који је изјавио да није ствар решена тиме што је створен одбор за проучавање питања борбе против подморница.

Тај одбор је измислио комбинацију конвоја, заштићеног од стране ратних бродова са ваздушном заштитом руте конвоја. Та комбинација није положила испит: ових дана је био преполовљен један огромни конвој који је изгубио 32 пароброда у биткама које су трајале 4 дана и 4 ноћи. Ова немачка победа толико је утицала на јавно мњење непријатеља, да је чак и амерички министар морнарице Нокс, идиото-оптимиста, морао изјавити да су се подморнички напади „у извесном смислу“ појачали. У извесном смислу — то значи у смислу потапања.

И Черчилов помоћник Атли је морао казати да је Атлантска битка ушла „у веома озбиљан стадиум“. У вези с тим лист „Опсервер“ оштро напада првог лорда адмиралитета Александера, који је пре кратког времена одржао оптимистички говор у Лондону и који је тим говором само обмануо британско јавно мњење. У Америци иста обмана се врши у већем размеру и у много навијетом тону. Тамо шире вести о неким сензационалним изумима који треба да уклоне подморничку опасност, као што путујући шарлатан уклања зубобољу.

Британоамеричка криза постаје све јача и јача. Тешкоће на Атлантику нису

једина брига јудопослушних нација. Пацифик такође забрињује јавно мњење тих нација као и њихове стратегије. За карактеристику стања на ратишту Тихог океана можемо навести мишљење неутралног посматрача, потпредседника аргентинске републике Франка Бартоломија, који се ових дана вратио са информационог пута по Пацифику. Он се упознао са стратегским, политичким и привредним чињеницама које одлучују на Пацифику и дошао је до закључка да време ради за Јапан. Он тврди следеће: „Ако европска осовина не буде побеђена у најкраћем времену и ако на тај начин Јапан не буде остао усамљен у борби, онда ће он моћи да издржи рат који може да траје 5, чак и 10 година. Јапан организује огромни и богати привредни простор и појачава своје снаге из дана у дан.“

Франк Бартоломи сматра однос снага на Пацифику као веома неповољан за Американце. Он каже: „Ако се Амерички главнокомандујући адмирал Немиц одлучи још за једну већу поморску битку, и ако он ту битку изгуби, као што је изгубио све претходне, онда ће Јапани моћи да освоје Аустралију, да заузму Хавајска острва, па чак и да изврше искрцавање у области Панамског канала.“

Чак и Енглези сматрају да је ситуација Американца на Пацифику веома мучна. Само што они пишу о томе веома увиђено. На пример, војни коментатор Рајтера писао је 18 марта да је задатак Мек Артура у почетку 1942 године (кад је он постао главнокомандујући на Филипинским острвима) био следећи: помоћи Филипинцима да изврше офанзивне операције према Ја-

пану. Ово Рајтерово тврђење приказује, с једне стране, колико је фантастична стратегија Американца, који су се надали да ће филипинска војска од неколико десетина хиљада урођеника, уз помоћ 15.000 америчких војника, моћи да нападне јапанску територију. С друге стране, тај Рајтеров чланак иронично испољава огромну разлику између Мек Артурових планова и садашње његове тактике чувања онога што Јапани не нападају.

Пепељуга садашњег рата

Американци су и даље пасивни на целом Пацифику. Они не могу да активирају свој савезника, чунгкиншку Кину. Та земља је Пепељуга садашњег рата. Не зато што има неких високих духовних особина, као она девојчица из бајке, већ зато што и она мора да носи дрошке док друге квери јеврејског империјализма имају раскошних хаљина. Министар спољних послова чунгкиншке владе В. Сонг написао је ових дана у чунгкинском листу „Таквнг Пао“ уводни чланак у коме се жали да је Енглеска добила 67% целокупног ратног материјала испорученог из Америке, док је Чунгкинг добио свега 2%. Кинез са индигнацијом говори о томе да се Чунгкинг запоставља зато што нема финансијске могућности да плаћа ратни материјал. „Али, каже В. Сонг, за 6 година свог оружаног отпора чунгкиншка Кина је крвљу свог народа исплатила један део свог дуга Британоамериканцима, исплатила је унапред.“ Чунгкиншки министар на крају свог чланка пише: „Кинез захтева помоћ, а не моли више за помоћ.“

Али Американци су пословни људи. Зато амерички часопис „Бу Уик“ критикује те чунгкиншке захтеве, јер сматра да одашљане помоћи ваздушним путем „кошта више него што вреди сама помоћ“. Додуше Енглези су двапут покушали да направе јевтинији пут довоза, т.ј. да успоставе саобраћај бурманским путем. Али ти њихови покушаји били су још конфузнији од овога Ајзенхауеровог покушаја да се искрцавање у Африци сматра за други европски фронт. Енглези су у Бурми двапут прешли у напад са снагама од неколико пукова, и оба су пута, после неколико дана борбе у непосредној близини западне границе Бурме, били потучени.

Чунгкиншка Кина је препуштена сама себи. Њена отпорна снага смањује се катастрофално. Будет ове године износи 16,5 милијарди, док је приход раван само 5,5 милијарди. Дефицит је био надокнађен штампањем банкнота. Пошто је чунгкиншка Кина земља ограничена у пољопривредним могућностима, то су цене намирница скочиле за више од 3.000% према ценама пре избијања кинеског конфликта. У вези са катастрофом оне мале индустрије која се налази у чунгкиншкој зони, ратни потенцијал Чан Кај Шекове Кине постаје сасвим незнатан. Један од „четворице великих“, то је Чан Кај Шек, је већ онеспособљен. Други, Стаљин, је доживео највећи пораз у току целог рата, а то је слом зимске офанзиве. Трећи, Черчил, добија тешке, судбоносне ударе на Атлантику, а четврти, Рузвелт, толико је заузет претстојећим изборима за парламент, да целу стратегију рата удељава према потребама послидизборне кампање. Зато ствара политичке, социјалне и економске планове који немају реалне основнице, а у стратегији ствара такве задатке које се могу остварити без тешкоћа: блокира француски Мартиник и француску Гијану, увлачи се у Абисинију итд., а избегава стварно пљачање, јер осећа своју слабост.

Четворогодишњица Словачке државе

Написао Александар Мах,

министар унутрашњих послова Словачке републике

Приликом четворогодишњице словачке независности, мора се нарочито подвући, да независна Словачка није ниуком случају творевина неке повремене констелације или дипломатске игре.

У дунавској котлини, на подножју Карпата, Словаци су имали своју прву државу. Та словачка независна држава наново је обновљена после читавих хиљаду година патњи борби, на основу природног права у испуњавању сопствене воље једног народа, а са помоћу Вође Рајха и немачког народа.

Треба нарочито истаћи, да Словаци припадају словенском стаблу народа, али да су искусили баш као мали словенски народ, да буду гоњени и уништавани, и то од јачих словенских народа, када би потпали под њихову власт. Тако да је Божија заповест и природно о-пределење, да у простору у коме живимо будемо привредно, политички и морално у најтежњем пријатељству и под заштитом великог немачког народа.

Шта нам у другом случају прети, имали смо довољно жалосних искустава у прошлости, као и данас, читајући јавно објављене намере англосаксонаца и бољшевика, у случају њихове победе.

Бољшевизам је за све словенске народе, а поготову за мале, много већа опасност него за несловенске народе. Већ у септембру 1939, у рату против Пољске, Словаци су били први у борби, који су стали раме уз

раме са Немачком. То је исто било и у јуну 1941, у рату против бољшевијзма.

За ову судбинску борбу, ми смо на дан четворогодишњице наше независности, сакупили све снаге на отаџбинском фронту, да би помогли наше јуначке дивизије на источном фронту.

Ми Словаци, видимо како у бољшевијзму, тако и у капитализму поробљавајуће и злочинско дело јеврејства. Код нас је борба против јеврејства исто што и борба против бољшевијзма. Андреј Хлинка води је свој народ кроз двадесет година у бившој Чехословачкој у борбу против јеврејског бољшевијзма.

У истом циљу створио је Адалберт Тука, пре двадесет година, организацију Редобран, доцније обновљену. Кад је доцније Хлинкина гарда поштрила борбу против јудеобољшевијзма, дошло је до сарадње са националсоцијалистичком немачком.

Та чињеница довела је 14 марта 1939, до прогласа независне словачке државе.

Словачка је прославила своју четворогодишњицу без великих свечаности и парада, у озбиљном и дисциплинованом раду у земљи и јуначкој борби наших војника на Истоку.

Подвизи наших војника на источном фронту познати су целом свету и ми смо на њих поносни. Шта смо у отаџбини постигли, о томе говоре статистике, бројеви, али најбоље говори о томе ред, дисциплина, воља за радом и задовољан словачки народ.

Створили смо један националсоцијалистички поредак, који одговара нашим словачким приликама, нашим интересима, души нашег народа и одговара нашим националним циљевима.

Ко познаје Словачку, ко је код нас био у гостима, даће ми за право, када кажем, да се Словачка труди, да буде једна уређена и мирна земља Нове Европе.

Прешљашите своје у заробљеништву на

СРПСКИ НАРОД

Прешљашу прима „Преса“
Београд Влајковићева бр. 8

Тромесечна прешљаша сјаје дин. 45.—

Заштита од пролећних мразева

Пролеће се приближава и топло време ове године може да истера рано пупољке на нашем воћу. У том случају воћар мора бити веома опрезан, јер се појављују два велика непријатеља, која рано пролеће само по себи доноси: то су пролећни мразеви и слање. Пролећни мразеви могу преко ноћи да униште читаве воћњаке и читаве воћарске крајеве. Али добар и савестан воћар може са извесним трудом и предострожношћу наћи томе лека.

Пролећни мразеви настају услед наглог најлажења хладних ваздушних струја. Слања пада у тихим, ведрим ноћима без ветра и облака у виду росе, коју нарочито треба очекивати после априлских и мајских хладних кишана у току дана, ако се предвече време пролепша и изведри.

Воћар у таквим случајевима не сме да пропусти своје воће, као ни виноградар свој виноград, милости и немилости мразева и слање. Неколико ноћи проведених на опрези, поред термометра за мерење температуре, неколико унапред припремљених гомила сламе, сувог лишћа, шаше, корова, грања, лозе и друге дивље траве са мало каграна, могу са сигурношћу да спрече огромне штете које су иначе мраз и слања у стању да изазову.

Гомиле за сагоревање треба при свакој опасности од хладноће распоредити око воћњака и винограда на растојањима од 10 до 15 метара, а међу самим редовима на већим растојањима до 50 метара, више с оне стране с које обично ветар дува. Ако се термометар у току ноћи спусти до нуле припремљене гомиле са каграном треба одмах запалити. Из њих се развија густ дим, који као облак прекрије воћњак или виноград, чувајући биљке од убиственог промржавања.

Ако је слања већ пала у току ноћи, онда се гомиле пале ујутро на пола сата пре изласка сунца, а облак треба да се одржава над воћњак или виноградом отприлике 2 сата.

Рад општинских пољопривредних одбора

Министарство пољопривреде и исхране донело је упутства за рад општинских пољопривредних

Делатност Дринске пољопривредне коморе

Извршни одбор Дринске пољопривредне коморе, који се састао у Ваљеву, поделио је као свој прилог свима основних школа са територија округа ваљевског, шабачког, ужичког и краљевачког разних поучних књига из области пољопривреде за 60.000 динара, које се имају поделити добрим ученицима.

Да би допринео свој удео на збрињавању и помоћи заробљеничких породица, као и шиљању пакета сиромашним заробљеницима, Одбор је решио да изда новчане помоћи свима дреским одборима Друштва Црвеног крста на територији те коморе. По ред тога издате су извесне суме у циљу унапређења пољопривреде.

По виноградима већ се намештају жице за американску лозу (Снимак „Српски народ“)

Како треба искористити и неговати повртњак

Србија нарочито оскудева у одабраном и обрађеном баштенском земљишту услед досадашњег слабо развијеног и нерационалног повртарства.

Да би се овај недостатак колико је највише могуће попунио, потребно је да се изведе комбиновано гајење поврћа, које ће се земљораднику богато исплатити, а земљи донети лепе приносе за исхрану.

Комбиновано гајење поврћа састоји се у томе, да се на истом земљишту произведе више врста поврћа, с тим да једно другом не смета, а да земљиште никако не остане без усева, односно да се две или више врста усева гаје једновремено.

Према мишљењу стручњака повртарске биљке треба поделити на: предусеве, главне усеве, међуусеве, поусеве и зимске усеве.

Као предусеви долазе у обзир ране повртарске биљке које се сеју у фебруару, марту, евентуално у априлу, а стасавају за 1 до 3 месеца, као спанаћ,

црни и бели лук за перо, главичаста салата, ротквице, рани грашак, рана шаргарепа и рана келераба.

На истом земљишту могу смелити ове биљке главни усеви који се сеју и саде од маја, а споро се развијају, као што су црни и бели лук за главице, пасуљ, кромпир, зимски купус, грашак, празилук, зимска ротква, цвекла, паприка, целер, краставци, паштрук, першун, шаргарепа, тиквице и бостан.

Као међуусев за кромпир може да дође позни купус, карфиол, кељ, главичаста салата, ротквице, а после ње краставац.

Као међуусев за шаргарепу долазе у обзир црни лук за перо или за главице, ротквице и спанаћ.

Као међуусев за карфиол или купус долазе у обзир ротквице, салата, келераба, целер, парадајз и цвекла.

Као међуусев за пасуљ долазе у обзир прокељ, главичаста салата, рана келераба или ротквице.

После главних усева сеју се поусеви, који стасавају за бербу до јесени. То су грашак, пасуљ за боранију, зимска ротква, кељ, прокељ јесењи бели и првени купус.

Најзад на исто место долазе зимски усеви који сазревају позно у јесен или рано у пролеће, као спанаћ, боб, грашак, извесне сорте црног и белог лука.

НАЈБОЉЕ ЂУБРЕЊЕ ПОВРТЊАКА

Правилно ђубрење земљишта је од основне важности за успех усева. Данас, кад нисмо у могућности да добијемо вештачка ђубрива, у толико већу пажњу морамо да обратимо и у толико већу примену да дамо ђубривима која можемо добити на сопственом газдинству.

За повртњак је од огромног

АПЕЛ ПОЉОПРИВРЕДНИМ ТЕРЕНСКИМ СТРУЧЊАЦИМА

Министар пољопривреде и исхране инж. Радослав Веселиновић упутио је личним списом један апел свима пољопривредним теренским стручњацима, у коме их позива да оправдају поверење које им је указао. Министар у свом апелу између осталог каже:

„Путем планске пољопривредне производње могу једино да се задовоље потребе народа у правилној његовој исхрани. Ми до сада на територији данашње Србије нисмо производили у довољној мери многе производе који су неопходни у исхрани, као што су уље, кромпир, шећер итд. а друге пак уопште нисмо производили. Сада их морамо произвести, јер не можемо ни од куда да их узвемо. Наши народ у многим пазивним крајевима и у већим варошима оскудевао је прошле зиме, а ч сада још много оскудева у храни. У интересу опстанка српске народне заједнице морају се предузети све мере да се произведе што више хране. Овај посао имају да изврше у главном наши земљорадници. Али на овом послу као најважни и савремени земљорадници имају и морали да буду агрономи и остали пољопривредни стручњаци.

„Пољопривредни стручњаци, завршио је министар, бузите прави народни учитељи и апостоли у овим тешким временима по српски народ. Цео народ ће вам бити захваљан, а ви ћете тиме извршити своју дужност према народу и својој струци.“

Пролећни радови на озимим усевима

Сачувати озиме усеве, нарочито пшеницу, треба да буде у пролеће један од најважнијих задатака пољопривредника.

Нарочито треба бити опрезан овог пролећа, због раних изузетно топлих дана, јер би евентуални позни мразеви могли изазвати велике штете.

У сваком случају први пролећни посао око озимих усева мора да буде дрљање, које је врло корисно за усеви, а истовремено уништава у првом зачетку коровске траве. Нарочито ако је пролеће суво, усеви после дрљања постају отпорнији према суши, а принос подрљаног жита биће, како је опитима утврђено, знатно већи.

Дрљање треба обавити кад је време суво, без ветра, а има изгледа за скору кишу. Врши се лаким гвозденим дводелним или троделним дрљачама, којима се земља уситни и усеви донекле прореди, а коров уништава.

Исто је тако пролећне дрљање препоручљиво за детелишта.

После дрљања долази ваљање. Ваљак може сваки пољопривредник сам изградити од тврдог и тешког, најбоље брестовог дрвета, тако да буде метар и по до метар и 75 сантиметара дугачак, с пречником око 50 сантиметара. Ваљање се обавља по сувом времену, пошто се земља посуши. Ваљањем се уздигнуте жилице опет приљубе уз земљу, те нема опасности да ће их пролећни ветрови опрљити.

У случају ако је мраз истерао жилице сувише напоље, добро је прво усеви поваљати, па тек недељу дана доцније, кад се жилице ухвате за земљу подрљати га, а затим, ако је време суво, још једном поваљати.

Још је време за сађење јагоде

С обзиром на велики значај који у данашње време воће добија у људској исхрани, све већу важност има и гајење јаголастог воћа, које по својој хранљивој вредности и нарочито у погледу садржине витамина, долази на прво место.

Због тога они земљорадници који су из ма каквих разлога пропустили да на јесен засаде на свом имању јагодњак, још увек имају времена да то ураде.

Земљиште одређено за јагодњак треба обрадити у дубини до пола метра и обилно поћубрити сагорелим стајским ђубривом. Живиће јагода треба садити у квадрату на 40 сантиметара растојања или у лејма широким метар и 20 сантиметара, на 40 сантиметара вед од реда. Засађене живиће треба добро залити.

Саднице јагода могу се набавити код државних воћних садница и код приватних одгајивача. Приликом набавке чебоље је саветовати се са стручним пољопривредним органима.

АНЂЕЛИЈА Л. ЛАЗАРЕВИЋ

Фрагмент из „Лутања“

Сваки фебруар је суморан. Сваки је хладан, пуст. Свакако да је и фебруар 1926 године био такав. И двадесет пети дан тога месеца, онда, када је заувек заклопила своје пањеничке очи Анђелија, ћерка књижевника Лазе К. Лазаревића.

За Анђелију Лазаревић није само тај последњи, претсмртни месец био месец овоземаљских мука. Цео њен живот јесте једно тешко боловање из корена. Цео њен живот, што ће рећи четрдесет година и неколико месеци, јесте физичко избољевање. Сенка тог боловања је, разумљиво, пала и на њено стварање, књижевно у првом реду.

Наследивши од генијалног оца приповедачки дар, она је сама говорила: „На мене су навале болести сваке врсте, наслеђене и ненаслеђене... Болести имам изобилна на лагеру... Увек вучем један овакав терет као што су моје срце, плућа, бубрези...“ Такве реченице шарају њена писма пријатељима. Била је свесна да јој је судбина ненаклоњена.

Зато је и тражила један други живот, ван свога физичког живота. Сносила је такав свој живот стојички. Редовно се ни школовати није могла због здравља, боље рећи због болести. Основну школу, сликарску школу и четири разреда гимназије, целокупно своје „званично“ образовање завршила је углавном приватно. И то на скокове. У двадесетпетој години била је „мала матурантиња“.

Школа, као средство помоћу кога би дошла до животне егзистенције, није ни била потребна Анђелији Лазаревић. Припадала је породици чије је материјалне темеље солидно поставио, и оставио, најбољи српски приповедач, Лаза К. Лазаревић. Могла је, дакле, бити до краја живота београдски сноб такзованих виших кругова. Међутим, Анђелија у тридесетшестој својој години пише: „Ја сам одавна дошла до тога да рад у ствари има један истинити циљ: да испуни живот и да га учини сношљивим“.

Такво гледање на рад довело ју је дотле да постане наставница цртања у Првој београдској женској гимназији. На том положају остала је до краја живота.

За време Балканског рата Анђелија Лазаревић се могла видети како добровољно ради у болници. Знала је добро шта је болест. Желела је зато да и сама, као „здрава“ допринесе нешто спштој националној ствари.

Свесна да се не може школовати како је желела, „до краја“, она прибегавала озбиљном самообразовању. Универзитет ипак није могла лако прежалити. Утеха јој беше што је могла једно време као ванредни слушалац, похађати часове књижевности на Филозофском факултету.

У почетку Анђелија Лазаревић је веровала да је сликарство оно поље на које је вуку њене урођене способности. У четрнаестој години се уписује у приватну сликарску школу Карла Кутлика, боље познатог касније као Риста Вукановић. Али... болести, болест. Прекиди ради одласка у разна климатска места на опоравак. Најзад, као одлична ученица, 1911 она завршава ту школу која је већ постала државна.

1914 одлази у Минхен ради усавршавања. Али рат је примора да се брзо врати кући. Прве две године ради у прокупачкој болници. Како јој се измакла прилика да искористи „минхенску школу“, радила је за време рата сама, користећи се стручним саветима нашег великог сликара Уроша Предића. После рата одлази у Париз где проводи у сликарској академији и по уметничким галеријама годину дана. Вративши се у Београд не престаје срадом. Дубровник, Хвар, Сплит, Словеначка, места и крајеви куда одлази ради здравља, богати

су јединственим мотивима за боље њене палете.

Око педесет слика је Лазаревићева излагала на изложбама „Ладе“ и то у годинама од 1920 до 1924.

Али главну своју делатност Лазаревићева је показала ипак у књижевности. „Књижевна жица“, поред болести, остала јој је као утеха од знаменитог оца. Још пре рата, 1914, она даје Скерлићу једну од најзначајнијих својих приповедака „Лутања“ да је штампа у Српском књижевном гласнику. Смрт и рат спречава Скерлића да приповетку штампа а рукопис пропада у штампарији.

Са својом сликарском „мисијом“ она се мири искрено: „Је ре-бало би имати више талента и више вере у себе но што ја имам за сликарски рад“. Воља за књижевним радом све више влада њоме. „У мени није ништа у стању да угуши вољу за писањем... Осећам скоро стид што се бавим тиме са тако мало школе што ја имам, али то је рођено са мном и то је јаче од мене...“

Исувише је имала самокритике ова племенита душа. „Мало школе...“ Али као да је сама заборављала своју природну развијену интелигенцију. Необичним трудом успела је да савлада четири европска језика на којима је могла пратити страну литературу: немачки, француски, а касније и руски и италијански.

Још за време рата пише, поред сликања. Та природа није могла никако бити без рада. Можда тој активности има да захвали што је ипак успела да проживи живот од преко четири деценије, иако је непрестано уствари била само један тежак, безнадежни болесник.

Књижевно дело Анђелије Л. Лазаревић, дело уосталом које јој је и сачувало име и после смрти, није обимно и бројем велико. Као и њен отац, тако и она није много написала, али што је написала то је од вредности: седам песама у прози, једно „Писмо из Сплита“ и, најглавније, шест приповедака од којих је најдужа „Паланка у планини“.

Готово сва ова своја „дела“ Анђелија Л. Лазаревић је штампала за живота, после рата у часописима: Књижевни југ, Дан, и, већину у београдској „Мисли“. 1926, ускоро по њеној смрти, Српска књижевна задруга издаје „Паланку у планини“ са прештампаним „Лутањима“ у једној књизи.

Свет Анђелије Л. Лазаревић, који она увноси у своје приповетке, јесте реални свет у коме је она сама живела, који је добро познавала и разумела. Ако иде у Далмацију она ће запазити тамошњи живот, имаће око и срце за јунаке своје, које ту налази, за страсти и патње тих јунака, које ће топло описати рецимо у „Анети“. Или ће се сетити свога детињства и написати дирљиву приповетку „Михаило“.

А њена приповетка „Лутања“ износи пред нас живот једне уметничке школе. Ту је љубав између два млада бића, али љубав која се више наслуђује у дрхтавим речима и несигурним поступцима, него што се признаје и стварно доживљује. Йубав је главни мотив у већини приповедака Анђелије Л. Лазаревић.

Све своје приче Лазаревићева је писала једним лепим, чистим, марљивим стилем који није без топлих боја, без душе. Она има смисла и за ретка запажања, за занимљиве описе, за хумор а нарочито за суморне рефлексije.

Ево неколико примера такве рефлексивности:

— Често човек, коме се све руши, има неко горко уживање у томе, да гледа како се руши. Није довољно да ми волимо некога да бисмо били задовољни: потребно је да и он воли нас. Йубав не зна за јуче и сутра, зна само за данас: она има своју логику — логику заљубљених; она ствара засебан свет — свет заљубљених. Зато човек који ни-

кад није волео не уме да суди о љубави, а човек који је волео суди само према себи. Никад један трезвен човек не може да схвати речи и поступке заљубљеног човека.

Или:
— Има нас много таквих: кад треба радити питамо се „зашто?“ или „нашто?“, и оно што би могло имати вредности, изгуби је; кад нам се јави радост у животу, ми не верујемо, јер је дошла сувише престо, и не пружамо руку да тражимо оно што треба да припадне нама. А живот пролази као велика река, проноси благо које бисмо могли имати, али ми седимо на обали и сумњамо!

Или:
— Мало је дана мира. Кад се у души дигне бура, навале жеље за нечим објашњивим; као таласи бесне, траже одушке, душа би да да израза себи — одједном клону руке, свест о немоћи

Анђелија Лазаревић
(Цртеж: К. Н.)

буди се, душа осећа ланце. Зашто та жеља за висином код оних који немају крила?

— Зар мало пута човек каже нешто не мислећи; лепо звучи, згодно дође — и човек рекне.

И још колико би се сличних ствари могло извући из редова ове ретке женске способности која је знала свој задатак, која је обављала узорном истрајношћу и надчовечанским прегарањима тај задатак и чија Марија у „Лутањима“ жестоком сумњама раскида своју душу: „Је ли истина да не могу? Зар ће живот проћи не оставивши трага? Угинуће осећање и све што је силно — усахнуће. Зар нико неће разумети ову ноћ!...“

Не. Могло се! Живот је прошао, али је оставио трага! Све што је било силно није усахнуло! А за ноћи, дубоке црним и тешке од језивих бура мисли, и ма разумевања и — дивљења.
В. Ф.

...Пробудила се око пола три се, а међу њима и њена ци-ноћи; пробуди је куцање срца и осећање на души, тешко као олово. Не крећући се из положаја у коме је била, не отварајући очију, поче да мисли, продужи да мисли оно што ју је мучило тих дана. „Па до-бро, каже, признају немам талента; ја нисам кукавица да обмањујем себе. Треба једаред бити начисто: зашто радити без успеха, зашто губити време, кад би се корисније могло употребити?“ — „Нашта?“ упита један глас и удари срца убрзаше. Зари главу у јастуке не отварајући очију и покуша да нађе каквог одговора. „Ма ншта: ето, на пример, на... на...“ Ударци срца почеше да је гуше. Отвори широм очи... Преко спуштених завеса клизе сенке оголелих грна покренутих нечујним ветром. Напољу је светла ноћ. „Шта да чиним са животом кад изгубим ослонац у раду? — Па зар зато варати себе? До истине ће се доћи, што доцније у толико горе. — Али ако могу, ако је ово застој, ако доцније створим нешто велико?“

— „Мислиш?“ — засмеја се циник у ној.

Устаде. Соба хладна, ватра се у пећи угасила. Напољу је снег и месечина. Знала је добро како изгледају завејане старе и високе тује пред кућом, повијене под теретом снега. Покушала је једном да то представи на платну, и није успела: слика не изазва ни издалека оно осећање које изазива њихова башта с непомичним тујама, завејаним воћкама и целцем снегом, на коме се познају само дубоки трагови мајчјих ногу.

Подложи ватру и, дршћући, зави се у вунени шал. Ноћ је, ноћ без сна: једна од оних ноћи кад оживљују мртви предмети: све има израза, све говори, дише. У тишини ноћи Марији се чини да их чује.

Отвори врата од пећи и угаси свећу. Дуге сенке предмета по соби полетеше чак до таванице, вилински заиграше вију-

се, а међу њима и њена ци-новска сенка. Кад диже руке да покупи растурену косу, и дуга сен помаче руке немирно, играјући, дршћући, сави и диже праменове косе.

Ноћ је. Једна од оних чудних ноћи кад се не спава: човек се осећа већим, савршенијим, почиње да схвата нешто што дотле није схватио, чује звуке које још никад није чуо: простор је пун невидљивих бића, свака стварка говори. „Ах, ето, то дати, само то! Ја хоћу да стварам, ја могу. Дајте ми платно, боје, ево створићу нешто велико — ко каже да сам слаба!“

Ватра у пећи слабо осветљава неуоквирене цртеже на зиду: сваки цртеж незадовољство, сваки потез сумња, свака успомена бол.

„Је ли истина да не могу? Зар ће живот проћи не оставивши трага? Угинуће осећања и све што је силно усахнуће. Зар нико неће разумети ову ноћ!...“

„А, јесењи пејсажи, безбојни и хладни, где је у вама моја душа?“

Седа на дрва крај пећи, увијенз у вунени шал. Страх је одједном зидова њене собе, плаши се жутих руку којима је обухватила и стегла колена.

„Шта ћеш са животом?“ пита се, „нашта ће ти, треба ли коме?“

Ево суза — кукавице сузе! Чело јој пада на колена, тело дршће од плача. Не види више безизразне очи њених цртежа, ни безбројне пејзаже — не чује говор ствари.

Ноћ је... ноћ без она: једна од оних ноћи кад се истина јавља човеку у свој наготи, немитосрдно руши илузије, прича му о слабости и немоћи; о ништавилу жеља. И док хладни разум схвата, спутана душа плаче горким сузама разочарења...“

Задужбина
Немањина

Манастир Студеница, задужбина великог српског жупана Немање (XII век), налази се у дивном оквиру брда и шума

Независности и рат или зависности и мир

Теорија г. Живојина М. Перића,
проф. Београдског универзитета

II

Недања човечанства, у колико се тичало тога да се нађе једна организација која би најбоље могла да осигура његову срећу, састојала се не у томе што се истина човечанству овде измицала већ у томе што се људи нису умели одлучити између две истине или, ако се хоће, између два решења. Човечанство је, дакле, увек имало, у овом погледу, један *embarras du choix* и тај *embarras* чинио је да је оно патило: истине између којих је човечанство имало да бира делиле су га а деоба је значила борбу и бол.

Тако — и ми ћемо се задржати овде само на питању рата и мира — ако се пође од принципа слободе и независности (како народа тако и појединца), тј. ако се верује да се срећа човечанства налази у потпуном остварењу овога принципа, онда у исто време треба се одлучити за теорију рата и рећи да је он неизбежни пратилац човечанства. Доста, проповедати доктрину суверености народа то значи проповедати примену, и на човечанство, биолошкога закона борбе фела, закона који није ништа друго него један специјалан случај општега закона борбе међу силама у свету. Једна суверена држава, тј. слободна и независна, јесте сила, а свака сила има тежњу да прошири своју моћ како у простору тако и у времену: једна држава чија сувереност се врши само на једном делу земље и човечанства тежи да распростре своју сувереност на целу земљу и цело човечанство; и како, на томе своме путу, она најлази на друге државе, тако исто сувереност, тј. најлази на друге силе, међу њима се започиње борба коју ми зовемо рат, и у овој борби, обично, једна од сила остаје победилац и господар ситуације а друга бива побеђена и потчињена.

Замишљало се, пре Великога Рата, да се може наћи дека овој жалосној последици система слободних и суверених држава, и го помоћу теорије равнотеже сила: велике европске државе беху се поделиле у два табора чије снаге су се изједначаваале или се бар тако мислило. Благодарени овом изједначавању снага бејаше се избегао општи рат за једно време од четрдесет година; у обема групама сила резонувало се: зашто водити рат, када се, пошто су снаге подједнаке, не би могло доћи до победе ни са једне ни са друге стране, дошло би се само до узајамног уништења, а то не би претстављало никакво решење, јер би и даље постојала једнакост снага само с том разликом што би била тада једнакост у слабости, и *les Grandes Puissances* постале би *les Grandes Impuissances*.

Али, са истом равнотеже снага није се могло ништа друго ни више постићи, као што смо видели, до само то да се рат одложи: исти систем није могао учинити рат немогућим, будући је оно исто стање ствари, стање које је у себи носило клицу рата, било остало и после увођења система равнотеже. И, заиста, оне две велике групе сила нису биле ништа друго него две велике коалиције у својим међусобним односима слободне и независне, дакле суверене, и, према томе, престало се имао случај и пример двеју противних сила од којих је свака тежила да се распростре на штету друге. И ако се је, помоћу система равнотеже, и мало више од четрдесет година европскога мира, то се напоследку и сувише скупо платило. Велики рат трајао је више од четири године, са ужасима и патњама довољним за читаве векове. То је стога што је систем равнотеже само повећао недостатке ранијега система који је он дошао био да замени, само је, другим речима, био груписао непријатељске снаге и тиме учинио да један већи број држава узме учешћа у рату. У месту да спречи рат, систем равнотеже само је овај направио огромнијим.

Ако се, напротив, верује да принцип мира сачињава срећу човечанства, онда треба укинути рат а он ће се укинути на тај начин, ако се, из људског рода, одстрани физички закон борбе сила. Али, да би се дошло до тога, у човечанству не треба да буде слободних и независних сила које би, борећи се за надмоћност на нашој планети, одржавале једно стање вечних сукоба и ратова. Не треба да постоји у човечанству више од једне силе, и чим не би било више од једне силе, тада више не би било ни рата, јер једна јединица сила не би могла да ратује са самом собом. Та јединица сила, та јединица држава то би била *Заједница Народа*. Само би једна борба онда остала у уједињеном и организованом човечанству, а то је борба са физичким светом, борба, разуме се, у границама могућности и коју борбу у месту да осудимо треба да желимо, пошто је она у корист човечанства.

У овој *Заједници Народа* не би било слободе и независности за разне народе који би је сачињавали: сваки народ морао би да жртвује један знатан део и једне и друге да би имао мир без кога не би било ни среће ни напретка за човечанство.

III

Треба се, дакле, одлучити, између слободе (независности) и рата с једне стране и зависности и мира с друге стране. Онај који хоће да има слободу (независност) неће имати мир, а онај који неће да има рат неће имати слободу (независност). Слобода без мира или мир без слободе, слобода и рат, мир и зависност, то је дилема у којој се налазе народи: нека бирају! Долајемо, у корист другог решења, да, ако се један народ изјасни за прво решење, он тада опет не би био сигуран да ће имати слободу, јер ако би дошло до рата и, ако би у њему био побеђен — што би могло врло лако да наступи — онда би он не само остао зависан на начин на који би он то био у другом решењу, у *Заједници Народа*, већ би још био и покореан.

За народе, у колико је реч о њиховим међусобним односима, вреди оно исто што и за чланове једног истог народа: и ови су имали исто тако да бирају између ове две алтернативе, или да остану слободни и независни, али онда, зато што не би било државе ни државне власти, да се изложе анархији која води потчињавању слабијих од стране јачих, или да буду више или мање зависни, али, у овом случају, имали би то да би, благодарени држави и државним властима, живели под једним редом и поретком који би био у стању да слабе обезбеди према јачима. Они који чине саставни део једног и истог народа изабрали су ово последње решење, и тај избор им је учинио приступачним срећу и напредак: ова констатација говори, несумњиво, у корист тезе да и сами народи треба, у својим међусобним односима, да усвоје слично решење. Погољни резултати које је дало удруживање људи једне и исте нације јесу, још сада, и унапред, доказ основности идеје о удруживању нација.

Овај чланак био је Г. Перићу полазна тачка за све његове доцније саставе које је он, за последњих двадесет година, до 1940 овде и на страни објавио о проблему мира и његовој организацији у опште а посебно у Европи. Идеје у томе чланку изнесене, као и у његовом саставу: *De la disparition lente du Droit international (О постепеном ишчезавању Међународнога права)*, Zürich, 1919, упућивале су

Овај састав г. Перића изишао је, најпре, под насловом: *L'Indépendance et la Guerre ou le Paix, 1919* у Цириху (*Imprimeurs Art. Institut Orell Füssli*), затим у «Архиву за правне и друштвене науке» (органу Правнога факултета Универзитета Београдског), Београд, 1921 (одакле га ми овде преносимо), у *La Revue Mensuelle*, Genève, 1922, и, најзад, *Zeitschrift für Internationales Recht*, Kiel, Nr. XXX.

га да се изјасни против Жезевске Установе, Лиге народа, оноване Пактом од 28 јуна, 1919 год., који је чинио саставни део Уговора о Миру од 1919—1920, и он је то и учинио још од самога почетка функционисања Лиге Народа. Своје примедбе против Лиге формулисале у току времена он је скупио и попунио у својој расправи: *La Société des Nations ou l'Anarchie Européenne (Друштво народа или Европска Анархија)* која је изишла у часопису „*La Revue Mensuelle*“, Genève, 1937, и збирци: *Le Séquestre de la Propriété privée en temps de guerre*, Paris 1937 (*Секвестар приватне својине у време рата*); и часопис и збирку уређивао је знаменити швајцарски филантроп и публицист, Charles Bernard, који је преминуо 20 маја, 1939 у Женеви. У тој својој расправи, Г. Перић изнео је све правне и етичке недостатке ове Установе због чега је она морала подбацити. Нарочито је Г. Перић истакао једну праву *contradictio in adjecto* у тој Установи. Створена, бар како су њени иницијатори тврдили, да обезбеди мир у свету, она је ипак оставила на пуној снази начело независности и суверености држава одн. народа (јер Лига народа није била никаква савезна држава: она није била чак ни државни савез): Лига је управо и постала да штити ту независност и сувереност држава, да штити, дакле, баш оно што је основни узрок сукоба и ратова међу народима. То је, заиста, највећа нелогичност: хтети, с једне стране, осигурати мир а, с друге стране, оставити оно што иде против мира и доводи до ратова; једном руком дати а другом одузети.

Ову и овакву идеју несрећност Г. Перић објашњава етичким сиромаштвом Лиге. Јер, у истини, каже аутор, победници од год. 1919 и диктатори Уговора о Миру хтели су да им Лига народа буде инструмент за држање *ad infinitum* свих оних огромних добити сваке врсте, и политичких и материјалних (специјално територијалних), које су себи несметано доделили уговора о миру а нарочито се ово тичало великих индивидуалистичких тј. капиталистичко-плутократских демократија, Енглеске и Француске. Наравно, примећује даље аутор, да један таквав насилни мир и једна „Нова Европа“, као њен производ, нису били ни најмање залага за будући развој међународних односа у смислу хришћанске културе мира и братства; и ако су се те „велике демократије“ показивале мирољубиве и то истидале као знак своје цивилизаторске улоге у свету, то је зато што је та њихова мирољубивост значила одржавање једног међународно-политичког Status quo који је задовољавао, *non plus ultra*, њихове посебне политичке и материјалне интересе. Разуме се да једна установа, Лига народа, која је имала да санкционише и овековечи овакво стање и односе није могла бити Лига мира и реда него Лига немира, нерата, Анархије (отуда наслов: *La Société des Nations ou l'Anarchie européenne*) т. ј. Лига рата до чега је она, најзад, и довела. Тобожња „Нова Европа“,

изашла из уговора о „миру“, писао је Г. Перић, стајала је далеко иза старе, прератне, Европе. Једини спас била је једна разумна и правична ревизија Уговора о миру за шта је Г. Перић пледирао почињући још од 1922 године (када је, у једном чланку у *„La Revue Mensuelle“*, Уговор Версајски назвао „фаталним уговором“: „*Ce traité fatal*“) тј. да се, бар накнадно, Европа организује на бази једног споразумног мира (*Paix d'entente, Verständigungsfriede*), пошто већ, на општу несрећу захваљујући *Jusqu'aboutisme*-у („до краја“ тј. до уништење непријатеља) победника, то није учињено 1919 год. (В. овде чланке Г. Перића: *„Défaitisme et jusqu'aboutisme“*, Genève, и на холандском *„De Telegraaf“* (Амстердам). Али, изумимајући Италију којој треба признати заслугу, вели Г. Перић, да је још од самога почетка ове да заузела једно правично стаовиште, оно у корист ревизије уговора, ти победници су, напротив, говорили и претили: „Ревизија то је рат!“ И тако је напојетку и било: победници, Енглеска и левичарско-атеистичка Француска, претпоставили су насиле и рат хришћанском споразумевању и споразуму.

Г. Перић објашњава неуспех Лиге народа, осим тога, и погрешним методом којим су се овде послужили њени ствараоци: они су при томе били потпуно пренебрегли закон поступности, еволуције, који се није могао, у једном оваквом, послу обити; они су хтели да, од једном, организују мир у целом свету, на целој земљишној кугли. Међутим, што је, овде, једино могуће, вели Г. Перић, то је да се прво организује посебно поједини континенти, да се организује у облику федеративних система, па, тек после тога, узети те федерације у једну општу светску федерацију. И тако би се добила, најзад путем једног постепеног, еволуционог, развића међународних и међуконтиненталних односа она општа Држава човечанства коју је Исус Христос прорекао у Својим Божанским Речима: „И биће једно стадо (т.ј. једна држава) и један пастир“ (т.ј. Бог), држава мира, Братства и једнакости.

Али, ако је Лига народа дала један поразно негативан резултат одн. организације света, она је постигла нешто позитивно, примећује Г. Перић: спречила је организовање једне федеративне Европе — на велико задовољство Енглеске чија политика је од вакада била да омета уређење нашега континента у један савезни систем. Установа Лиге народа поклапа се, дакле, потпуно овде са искључивим интересима Велике Британије. Било што се бојала од Европе за своју светску надмоћ било што је, у своме безмерном империализму [треба се само сетити да Енглеска са својих 48 милиона становника држи $\frac{1}{4}$ прекоморских земаља у величини од 43 мил. квадратних километара насељених са више од пола милијарде душа свих раса и боја, док Немачка, са својих 80 милиона становника, нема ни пун један милион кв. километара, нити и једну стопу колонија: в. ово упоређење у расправи Г. Перића: *„Равнотежа Сила или Европска Савезна Држава (Еквилибристи или Федералисти)“* објављеној у часопису *„Правна Мисао“*, у Београду, Бр. Нов. Дец. 1939], желела да и европом влада као једном врстом доминиона, Енглеска је, каже Г. Перић, била нај-

већи поборник система равнотеже сила у Европи који систем је она представљала као најбоље јамство за „слободу“ малих народа (колико је ово било само једна политичка маска, најбоље се види из чињенице да Енглеска држи толике народе у својој потчињености па чак и један од најмногбројнијих народа у свету, Индусе, који броје преко 300 мил.: отуда, каже Г. Перић, у своме наведеном саставу, Енглеска је најмање квалификована да ма кога назове и назива империјалистом). Тај систем равнотеже сила омогућивао је Енглеској једно стално и широко мешање у европске односе као и то да, кад год су то захтевали њени посебни интереси, изазива ратове после којих је она увек излазила са повећаним својим колонијалним царством.

О овој штетности система равнотеже сила по независност, слободу и мир нашега континента, Г. Перић је расправљао и у своме саопштењу X Међунар. Конгресу за Социологију (Женева): *„D'une catégorie de causes politiques de la Grande Guerre, Paris, 1931, Extrait des „Annales de l'Institut International de Sociologie“*, где се је осврнуо на Велику Британију као браниоца система равнотеже сила. Још опширније о односу Енглеске према Европи Г. Перић говори у своме горе наведеном саставу: *„Равнотежа сила или Савезна европска држава (Еквилибристи и федералисти)“*, као и у чланку: *„Животни простор“* штампаном, такође, у часопису *„Правна Мисао“* за март—април 1940. Да доламо да је, и у једном и у другом чланку, Г. Перић заступао гледиште да Југославија треба да остане неутрална т. ј. изван рата.

Али, да би се дошло до једне Савезне европске државе (*Bundesstaat* не, дакле, *Staatenbund*) која би значила ослобођење нашега континента од антиконтиненталних утицаја и туторства, а на првом месту од утицаја и туторства енглескога, што би Европи, најзад обезбедило слободу и мир, нужно је, управо то је овде *conditio sine qua non*, вели Г. Перић у наведеним расправама, дефинитивно измирење немачкога и францускога народа — чији антагонизам су англосаксонске плутократске демократије а нарочито Енглеска обилато искоришћавале у своје сопствене циљеве и интересе — и њихова општа сарадња. Њихово измирење то би у исто време, каже Г. Перић, било и измирење осталих европских народа, који су се, одређујући се једни за Немачку а други за Француску, такође делили између себе, доприносили на тај начин немиру и неред у нашем Континенту и успоравајући и од своје стране, у знатној мери, његов напредак. Једна Савезна европска држава умањила би и оштрину националних борби у њој и, одузимајући сваки терен и повод антихришћанском болшевизму (насилном комунизму), створила тиме и преуслове за једно ново социјално уређење са више хришћанске узајамности, правде и једнакости међу људима, путем мирне и легалне еволуције — место не мање антихришћанске капиталистичке одн. плутократске индивидуалистичке демократије, данас дотрајале и зреле за музеј идеја. Јер, примећује Г. Перић, осим музеја ствари има и музеја идеја, тј. има гробља идеја.

Др. Урош Станковић

ПРЕТСТАВНИК СРПСКЕ ВОЈНИЧКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

МИЛУТИН ЈОВАНОВИЋ

У походној униформи, јако црне косе, јако црних очију.

Невероватно витак, невероватно блед.

У походној униформи, најчешће с једним јединим одличјем, магелотосовим цветом као на срцу.

Под чизмама grubим снег шкрипи и врца,
Трепере на сунцу оштри бајонети;
У грудма нам мушка набујала срца,
Пук силази журно низ голе врлети.
Добош мукло бије
Јечи гора сва,
Један! — Два!

Песник Милутин Јовановић је пример интелектуалца у униформи.

Али не, рецимо, због тога што је као официр написао неколико књига стихова, неколико књига прозе, ил што је добијајући чинове прелазно из нижих у више часописе, ил што је у часовима „вољно“ и новинар бивао; нити пак што се као млад човек прикомандовао оном општем, оном све то нараштајућем песничком ритму, ритму бескрајно превасходни просечне личности, ил што је на путу том звучном, као и други оставио трагове, не баш најблеђе, у симфонији српске речи првих десетина XX века. Јер лирска километража није, и не сме бити мерило, да се, у вези с његовим именом, као и с многим другим, реч песник пише великим П.

Активни официр Милутин Јовановић био је више но скроман песник — баштиник.

Он је прикладно певао о крепко наслеђеном осећању родољуба (Светлим и крвавим трагом), о крепко наслеђеном осећању

Ходи! Не корачај сам по својој вољи,
Већ са човечанством истим путем греди;
Једино у скупу човек нешто вреди,
Осећа се цео и постаје бољи.

За ових 40 година XX века, српска лирика, како се то са изворне стране да назрети, кретала се у два супротна вида:

Вид обезбрижења трагичне све сти.

Вид обезбрижења теоретске све сти.

Лиричари првог, тојест неопсредни расни прокушеници, неговали су културу нагона искони; лиричари другог, такозвани посредни међународни посвећеници, неговали су културу нагона запада. Први су певали по простом науку посматрања, нараштајући често до самих почетака самопосматрања; други су

И тај витез у посребреним одсјајима сабље и мамуза, парадним кораком наставио је традицију војничке просвећености Драгашевића, Мишковића, Магдаленића:

дружељубља (Заборављени и незнани), о крепко наслеђеном осећању истинољубља (Касарнска

Милутин Јовановић
(Цртежи: К. Н.)

фотографије), али се од многих, временски оглашених за веће песнике, одвајао исправношћу и честитошћу заиста осећајног интелектуалца:

Кад орао шестари, то је култура искони; кад се шева повија, западни ил источни ђув неки под крилима јој је.

Драгашевићи, Мишковићи, Магдаленићи, и словом занемарени зачетници српске војничке књижевности, вероватно нису ни помишљали да својим скромним списима врше једно значајно разлучење — разлучење уметника — малограђанина од уметника — кондотијера.

Милутин Јовановић, претстав-

ник новије генерације песника-војника, није успео да оствари синтезу та два вида, синтезу која је често давала значајне историске личности: остао је у малограђанској лирици уз све њене добре и лоше стране.

У походној униформи, често с једним јединим одличјем, магелотосовим цветом као на срцу, Милутин Јовановић, честитим парадним маршем продефиловао је странама српског родољубивог песништва:

Паднемо ли, тад ће спустит нас
у раку
Загрљене. Братски док спавамо
туде,
Лепршаће наше заставе у зраку...

Аутобиографски фрагменти

... Путнички воз, који је те ноћи кренуо из Београда за Ниш, хуктао је и тутњао, клизећи по шин-ма и провлачећи се кроз тунеле. У једноме куту вагона треће класе седео је Јанко, увијен у шињел, згрчен од ноћне студени, и широко отворених очију гледао нетремице преда се. Око њега је спокојно спавало неколико путника, на слоњених један на другога, и њихова непомицна лица, осветљена слабом зеленкастом светлошћу гасне лампе, чинила се као мртвачка.

Уз једнолику и успављиву лупу железничких точкова, и мислећи непрекидно само о материној смрти, Јанку лагано, као каква давно слушана прича, пролажаше кроз мозак све оно што је он доживео, откако зна за себе. У једној малој паланци, он је провео прве године ведрог и безбрижног детињства у кући родитељској, и растао је слободно и несметано као врба крај воде. Отац му је био гимназијски професор, а мати учитељица, и заузети увек туђом децом и борбом за насушни хлеб, нису могли своје Јанку и тројици његове млађе браће да посвете нешто више бриге, него је то најпотребније било.

Јанко је одлазио у школу као и друга деца, али није стизао да са њима весело јури по великом општинском забрану, да се игра мете или клиса, нити да се на врелом летњем сунцу купа по цео дан у бистрој реци, или лежи го из врућем песку. И ако би га који пут ведри и сунчани мајски дан измамио из загушљиве и учмале варошице у поље, он би одлазио потпуно сам далеко низ реку, на место где су лежале развалине некаквог старог града. Ту, у сенци једне гранете дивље крушке, он је проводио кратке часове своје безазлене и тихе дечје радости, слушајући испод себе жуборење речних таласића и гледајући у далеке, плаве и сиве гребене планинске. У тој слаткој осами њему се чинило да око њега оживљује цео онај чудни и чаробни свет старинских витезова, водених вила и огњених змајева, о којима је читао у бајкама и легендама...

Јанкова мати, нежна и вечно болешљива после прележаног запаљења плућа, није држала у кући служавку, јер то нису допуштала скромна средства њена и њена мужа, и Јанко је детињском оданашћу и љубављу помагао мајци у кућевним безбројним пословима. Он је прао судове, ложио пећ, истресао постељне ствари у дворшћу, чистоно обућу родитељима и браћи, и са матером, кад она дође из школе, спремао ручак и вечеру.

Кад би свршио те свакодневне ситне послове, он би се помукавао у један крај простране

Сам, уморна срца, изгубљен, без вере,
У вртлогу злобе, нискости и људи,
Понижен и сломљен, без наде и снова
Ја видим где сада из старих гробова, —
Врх којих заборав црни вео стере, —
Подижу се сени и прошлост се буди.

О, времена златна, безбрижна и ведра,
Са раскошним сјајем ружичастих дана,
Испуњених срећом нежног миловања
У мајчином крилу, где се слатко сања,
Док ме њена топла материнска недра
Штитила од студи. Срећо закопана,

Мати, мила мати, из твог тужног стана
Под зеленим брегом, што је изнад села, —
Устани и дођи једне тихе ноћи
И разгони пустош твојом светом моћи,
Спери крв што лоци из дубоких рана,
Утри зној мртвачки с бледога ми чела.

Поведи ме собом! Одмора сам жудан,
Загрли ме као некад руком меком
И појмимо тада простору далеком...
Дођи! Чекаћу те радостан и будан.

кухиње, или, ако је лето, отишао би у старинску и запуштену градину и тамо читао по читаве сате. Његов је отац из школске библиотеке доносио читаве хрпе књига, и Јанко је са једном незаситљивом радозналешћу и насладом читао све редом, немајући при томе никакве системе, нити правећи избор. Њему су подједнако били драги и заносили га и Лаза Лазаревић и Достојевски, и наш Војислав Илић и руски Надсон, Тургенев, Куприн или Доде и Виктор Иго.

Дуге зимске вечери имале су за Јанка једну нарочиту драж и доносиле му једно тихо задовољство и срећу. Његов отац, вечито у послу око ђачких домаћих задатака или задубљен у спремање предавања, радио би тада за својим столом, нагнуто ниско над хартијама због кратковидости. Браћа би легла рано да спавају, и Јанко је увек остајао сам крај матере, која би обично тад што крпила или плела.

Оборених трепавица и очију упртих на рад, његова мати је душом и мислима била далеко од тога ситног и досадног посла, и она је осећала тада потребу да са неким подели интимне дрхтаје свога унутарњег живота. И она је причала Јанку о својим родитељима и детињству, проживелом у мирној варошици питоме Војводине, у оном вечито зеленом кутку, где се Тиса улива у Дунав. После тога дошле су године проведене у сомборској препарандији, далеко од оца и матере и у друштву многих младих и одушевљених девојака, које је све заносила помисао: да ће једнога дана ући у живот, међу децу, да одмах стварају будуће људе и свесне синове свога народа. По свршеноме школовању Јанкова је мати прешла у Србију и добила учитељско место у далекој и забаченој паланци источне Србије.

У то време познала се са Јанковим оцем, младим и симпатичним суплентом гимназије, који је носио дугачку косу. Неколико месеца, проведених у дугим шетњама крај Тимока и разговорама, створили су од обичног познанства једно срдачно пријатељство, после којег је дошла топла и узајамна љубав и жеља за вечитом заједницом.

Прве године проведене са Јанковим оцем, у тихом породичном кутку и потпуној сагласности њихових душа, биле су за Јанкову матер најсрећније доба у њену животу, и док би причала о тим данима домаће среће, очи су јој блистале од унутарње радости и сећања. После је дошла њена болест, која је разорила нежан организам и донела собом један низ дугих и мучних патњи и болова, и Јанкова мати је обично тад преки-

дала причање и заћутала, уздахнувши дубоко...

Јанко је био у то време у оним годинама, када се код деце развија моћ опажања и схватања ствари, и круг њихова размисљања постаје одређенији и озбиљнији. Он је опазио последњих година, проведених у родитељској кући, да односи између његова оца и матере нису више онако срдачни и блиски, како је он то запамтио у своје раноме детињству. Отац је све чешће долазио доцније у ноћ кући, и Јанко је увек тада из своје постеле у дечјој соби слушао свађу, горке прекоре и узајамне грубе увреде, које су његов отац и мати једно другом бацали у лице.

Кад би се најзад све стišало, Јанкова мајка је на прстима улазила у дечју собу, и, према светлости кандила, Јанко је гледао, како се она моли пред иконом, док јој се рамена тресу од уздржавања јечања. Затим би лагано пришла његовој постели и пажљиво, да га не пробуди, завлачила би се под покривач крај њега и, загрливши га, почињала пригушено да плаче. Јанко би се тад претварао да се тргао из сна и да не зна шта се малочас догађало у кухињи.

— Мама, шта ти је? — питао је он, тобож зачуђено, док му се у грудима срце стезало од бола и жалости за ту намучену жену, и под грлом му играла јабучица и гонило га, да и он заплаче. У кухињи се чуло, како отац шета крупним корацима и дубоко уздише.

Из тих честих призора, који су се одигравали између његова оца и матере, Јанко је најзад сазнао, да му отац остаје дуго у ноћ за карташким столом и да је уз то отпочео много да пије. Једновремено са том променом код оца, у кући се њиховој почела да осећа оскудица. Нована није стизало ни за неодољне потребе, и Јанко, који је по вароши готово све што за кућу треба набављао, патео је због тога највише.

Тако прођоше три мучне године, за које време у Јанковој глави сазревање одлука, да што пре постане свој човек и да олакша родитељима оскудан и тежак живот. Кад је завршио седми гимназијски разред, он ступи у војну академију у Београду. Одвајајући се од куће и родитеља, он је, као утеху, носио у себи наду, да ће за кратко време стати на своје ноге и да ће се тада повратити родитељима, да им помогне и да буде крај матере.

Неколико месеца после Јанкова ступања у академију умре му отац напрасно, и мати би приморана да се поново прими учитељске службе, на којој је још раније дала оставку због слабог здравља.

РОДНОМ КРАЈУ

Место моје драго, сакривени куте
Међу горама бреза, јасика и јова,
Што раније не знах за стрмене путе
Мог живота бедног? И рад слатких снова
Просневаних негда на сеоском брегу,
Испод којег река жуборећи тече,
Где у кули старој једине се легу
И духови блуде када падне вече, —
Рад те тихе среће што наћох у теби
Никад у свет нога крочила ми не би,
Отиснух се у свет, ни сам не знам како,
Да ме људи приме са осмехом жучним,
Отиснух се да би сада више плаќо
За слободним зраком и пољима тучним,
За мирисом ружа и шумором храшћа
У свом родном гнезду. О, како би хтео
Да из овог кала меког сладострашћа
Опет паднем теби у загрљај врео,
Мој рођени крају! На недрима твојим
Нек свршетак буде страдањима мојим.

Ратарство Србије пре сто година

Као изразито екстензивно пањско - сточарска земља Србија је тек у току Милошеве владавине почела постепено да прелази на земљорадњу. Српски сељак са свима одликама сточара, по конфигурацији терена, по пошумљености земљишта, по непрестаној неизвесности за свој живот и сигурност свога мала, био је за турско доба упућен на честа кретања из долине у планину. Код таквог стања ствари, он се није могао бавити ратарством, које је по својој природи везано за сталан привредни простор. Стога је потпуно јасно, што су чак и Турци, који су иначе познати као слаби ратари, у неким пољопривредним грамама, као на пр. у повртарству, показивали већи смисао и већу активност од српскога сељака.

У овом прелазном добу много боље су се снашли сељаци који су се досељавали у Србију из околних покрајина. Економски слаби по бројном стању мала, са безначајном имовином, скоро осиротели, прелазили су у Србију као економски слаби где су за свој опстанак могли наћи уточишта само у земљишту које им је додељивано. Многи нам примери показују да је Милош, примајући врло радо ове људе ради повећања популације, додељивао њима не мале веће само и искључиво слободно и неокрчено земљиште. Поступајући у томе боље према њима него према самим домороцима, Милош им је омогућио да се они пре прилагоде као ратари од Срба домородаца као претежних сточара. Срби домороци ненавикнути на сталан рад, неупућени у ратарски посао, склони изгону стоке и сталном покрету, мање повлашћени од досељеника у додељивању неокрчене земље, теже су поднели ово прелазно доба.

УПОТРЕБА ПШЕНИЦЕ И КУКУРУЗА

Неразвијено ратарство, нешто због сталних ратних сукоба и увећаних дажбина у природи, а нешто и због велике примитивности у обради, чинило је да је Србија у току првога устанка била упућена на увоз житарица. Због оскудице у житарицама цена пшенице у Београду скочила је на 18, а кукурузу на 10 гроша. Барон Дибич се чудио тим високим сумама које су давале на храну и дебану, која се увозила из Аустрије. Према једном саопштењу у почетку 1815 године све што се куповало за град морало се добавити из Аустрије, јер се из нахија због устаначких покрета ништа није могло донети.

Цене су, стога, скакале и скупоћа расла. Брашно се куповало по 50 гроша сто ока. И доцније је било исто стање. Прелаз са сточарства на земљорадњу имао је утицаја на умањење жетвенога приноса. Стварно стање ратарства и начин обраде земље нису били нимало побољни. Србија је још увек важила као сточарска земља у коју почиње јаче да продира ратарска култура. Од цералија сељак је сејао највише кукуруз, затим јечам, а у најмањој мери раж („граничим“).

Пошто је у 17 веку продро у граничне крајеве, кукуруз се почео нешто више сејати тек од 18 века. Но и као касније одомашена култура он је брзо постао општенародна храна, највише трошена од нашег сеоског света. Пшеница је сејана и гајена у Србији, али њу није трошио сељак и служила је као предмет продаје у земљи и на страни. Трошена је у сеоском газдинству, како пише Сретен Ј. Поповић, „колико да се умеси погача за госта и колач о слави“. Противно томе, по градовима и турским гарнизонима не само да је трошено

пшенично брашно него су се његове финије сорте за потребе луксузног пецива (земичке), које су се почеле израђивати за ужи круг потрошача (1838), довозиле из предела преко Саве и Дунава све до подизања првог парафинског млина на реци Црници (1838).

ПРИМИТИВНА ПОЉОПРИВРЕДНА ТЕХНИКА

Плодност и родност земљишта побољни су услови за развој ратарства. Али то није све. Србија је, како пише Вук, одавно земља на којој успева свако жито, и особито кукуруз. Томе придодате учестане крчевине дошљака као најпогодније и најплодније земљиште за успешну земљорадњу претстављају јасан предзнак развоја ратарства.

Какав је био начин обраде земље зависило је од знања ратарских као и од стања пољопривредне технике. На проширењу знања ништа се није чинило. Пољопривредна техника била је као за време Турака. Сем поменутих врста цералија сељак ништа више није сејао.

За ђубрење земљишта знало се нешто више у везирвој и Милошевој економији (1822). Али оно још није продрло у народ. Србија је још увек била земља у којој се нагомилавано ђубре просто спаљивало. Где се орало ралицом врло плитко и невешто. Да се и касније није знало у народу за ђубрење показује јасно један доживљајпутисца из 1844 године. Путисац је под самом Авалом напшао на пласт запаљеног ђубрета. Упитавши механицију: „Што си запалио ово ђубре?“ Добио је следећи одговор: „Да шта му знам друго“. „А зашто га не би извукао на њиву и по овој растури, рекнем па би ти плоднија била“. „Вала Богу, онз је плодна и без ђубрења“.

Као са ђубрењем било је слично стање и са пољопривредном техником. Била је сасвим примитивна. Сем дрвене ралице и дрвеног плуга у употреби је била и дрвена мотика. Модерна земљорадничке справе („инструменти“) и плугови из Енглеске (1839), који су се састојали из гвозђа, а мањим делом од дрвета, употребљаване су једино у Милошевој економији. Тамо где су се употребљавали плугови било је тешкоћа са сточном вучом. По можда претераним Рихтеровим наводима српска је стока слабе расе и ненавикнута на посао. Могло се видети по 6—8 волова пред једним плугом који у другим земљама вуку само два вола.

ПРВЕ МЕРЕ ЗА ПОБОЉШАЊЕ

А кад се томе дода незнање о обради земље и нерационално коришћење времена онда се добија јасна слика о стању земљорадње. Велико је „небрежност“ у пољском раду. „Људи уместо да благовремено пољске радове извршују, летину своју сабирају, они ово сасвим пренебрегавају и остављају да рана у своју пропада, труне и прорашћује, и уместо овог одају се другим којикаким беспослицама. Кад је време за сабирање усева, они онда шљиве млате и купе, а нимало се о многоважним пољским пословима не старају“ (1837).

Да се ово отклони предузимају се мере на побољшању и унапређењу ратарства. Поручују се стране пољопривредне књиге, неке на немачком језику (1823). Али оне допиру само до кнежеве економије... Увићају се све незгоде нерационалне обраде земље, незнања сељачких и слабог жетвеног приноса. И томе се траже узроци. Једни их налазе (Тирол—Солар 1833) у ниском ступњу образовности земљорадника, у његовом нераду и немарљивости за обраду земље. Други (кнез Милош

1837) у небрижљивом, неуредном и невременом вођењу земљорадње. „Јербо се земље небрижљиво раде, и што се раде, не зна се, ни којим начином ни у које време радити их ваља“.

У томе је било и недоследности. Тако на пр. Тирол и Солар на једном месту наводе да је земљорадња била на добром ступњу у источним и западним крајевима, али да би обрада земље била боља кад би ратари били вреднији и марљивији и кад би се уздигли на виши ступањ образовности. На другом месту истог рада тврде да су се наши земљорадници у погледу капитала и уживаног кредита не само могли мерити са аустријским земљорадницима него да су их чак у том погледу и превазлазили. Нетачности ове последње тврдње не треба нарочито подвлачити. Оне се виде из општег имовног и културног стања земљорадничког, које нимало није било побољно за то време.

Кад су нађени узроци нерационалне обраде морале су се тражити мере да се она отклони. И ту није било слагања. Тирол и Солар услове за побољшање културног стандарда виде у довођењу вештих земљорадника из напреднијих земаља који би својим угледним радом утицали на наше људе да се побољша ратарски рад. То су морали бити стручни инострани земљорадници преко којих би се ратарство упутило на побољшан земљораднички рад, употребу модерне пољопривредне технике и рационалну обраду земље. Противно томе Милош је мере за побољшање земљорадње налазио у унутрашњој реорганизацији. У постављању једнога органа српске владе, који би као „економ“ врло близаак народу са својим „надлежательством економическим“ водио бригу о упућивању земљорадника у основне принципе економије, да земљорадник обавља онако земљорадничке послове „како ће му се труд достојно награђавати“.

ЗАВОЂЕЊЕ ЕКОНОМА

Милошево је мишљење победило као погодније и реалније за тадашње прилике. Створени су и постављени економ, подигнуто кнежево угледно добро („економија“) у Топчидеру (1837). Економима и „надлежательству економическом“ дато је широко поље рада, које је задирало поред пољопривреде и у шумарство. Топчидерској економији, поред главне тежње за личним успехом, Милош је хтео да да карактер једне угледне економије која би васпитавала питомце и преко њих ширила пољопривредну културу у народ.

Одмах после тога почиње се са давањем упутстава за обраду земље 1837). Економима наређују да треба што више сејати пшеницу, кукуруз, раж, јечам и елду на (најгорјој земљи). Да сваки ожењени земљорадник посеје озимних и пролећних усева: пшенице три дана орања, један дан ражи и један дан јечма; затим три дана орања кукуруза и по један или два дана проса („проје“). У погледу времена обраде да се јесења пшеница, јечам и раж посеју и повлаче до Миодана или најдеље до Петковице. Сви пролећни усеви да се посеју од фебруара до последњег марта (са изузетним продужењем до априла), кукуруз од половине априла до летњег светог Николе, хељда и проса до половине јуна тј. до Видовдана.

Кошење сена, жетва стрмнога жита и брање кукуруза, као и уопште целокупна жетва имала се обавити у једно време да стока, која би се после тога пустила, не би повредила њиве. Сено се на време морало саденити у „сенима“ а крстине у стоговима. Забрањено је сенокос у пласто-

вима и снопове у крстинама дрвојску; затим Дунавом Адакалском Паши и у Видини и Бранлу. Иако је била оскудица у храни услед слабих летина, што је доводило покатак и до глади, ипак се житна храна извозила. Милош је својим честим наредбама у току целе своје владавине забрањивао извоз, али ни једном није ударио на трговину поменутих трговаца. Колико је то за народ било штетно види се по томе што су услед нерегулисаниг извоза поједини крајеви остајали потпуно без хране. Дешавало се да је пшеница извозена по 25 пара по оки, а после тога увожена и плаћана по 40 пара и више.

Иако је кнез Милош завео мере да се обезбеди храна за оскудне и гладне године преко кошева који су се имали основати у сваком селу (по наредби донетој „пре неколико година“ рачунајући од 1836) ипак се не зна на шта је та храна трошена. Кошеви су били нерадо примљени од народа. У прво време реформисани (1840), затим укинута (1842), они су поново обновљени (1854). Од сваке главе земљорадника и становника по касабима узимало се у почетку по 50 ока чисте хране одн. у корену по 62½ оке. Ова је количина смањивана до 1839 када је подигнута на исту висину.

Милош је често указивао на хуману страну кошева: „но бележите, па својим временом, у берићетне године, наплаћујте и то од они, који буду имали новаца, а сиротињи подате рану безновчано и од ње нећете ништа наплаћивати“. С друге стране је бар писмено наређивао да се храна не сме извозити у иностранство пре подмирених домаћих потреба.

НАГЛИ РАЗВОЈ ТРГОВИНИ

Пошто је поред свих обећања земљорадња остала таква каква је била за време Турака од ње се нису могли очекивати велики приноси. И оним што се производило није се располагао како треба. У наглом развоју трговине која пада у Милошево време свако је желео да буде трговац. Кнез Милош, Миша Анстасијевић (1834), Тома Вучић-Перишић (1837), Никола Брзан (1831) и др. бавили су се извозном трговином жита, снабдевали турску војску и београдског пашу пшеницом, извозили пшеницу и јечам (нешто кукуруза) преко Љубовије у Босну (Сеницу, Нову Варош, Вишеград) Вепи Паши Валији босанском. Али Бегу и за турску

Др. Љ. Протић

ИЗ МОДЕРНЕ НЕМАЧКЕ ЛИРИКЕ

Арабела

Један велики циркус, бум-бум, тра-ра,
унео је одједном живости у наш тихи град.
Ми, деца, били смо свако вече ту
и смејали бисмо се кловну срдачно.

Свакога вечера дојახала би једна девојчица,
у сјају и шљокицама, лепа као анђео;
на свом коњићу пролетела би кроз шарене обруче
лако и фино, као да је сишла с небеских висина.

Тада би прострујао један топао дах
прве, нежне заљубљености кроз мене.
Намеравао сам већ идућег јутра Арабелу
да купим бомбона за неколико уштеђених гроша.

Јутро је стигло. Мој отац је учио јахати,
и ја сам смео — о, неописана срећо! —
да га испратим чак тамо до арене.
Тада ме је оштар поглед Арабелин срећо!

При дневној светлости, без шљокица и боја,
сасвим обична, стајала је она у простој хаљини,
њено лице било је рохаво, од богињица,
показивало је већ трагове ране беде.

Тек сам тада опазио: она је била већ одрасла,
од главе до пете одмерила ме туђе и хладно.
Са једном лепом илузијом сиромашини,
побегао сам одатле брзо, брзо...

Али, праву слику сироте Арабеле,
завијену у шљокице, вечером, у веселој игри,
ту жалосну слику нисам могао никада
сасвим да заборавим...

Грипац Ђотич

(Превео Х.)

ДВА СРПСКА ПРЕВОДА

Увода у ошћу историју за децу

У низу ретких издања књига, Народна библиотека је наавила и два превода поменутог Шлецерова дела. Први превод штампан је у „Црној Гори у књигопечатњи Гривитеља Црногорскога 1839“. Превод је с руског језика, а превео га је Димитрије Милаковић. Други је превод с немачког језика, штампан у Бечу, у штампарији Ј. Сомера 1864 године. Превео га је Димитрије Владисављевић по А. Ј. Шлецеру, а „на свијет издао Вук Стеф. Караџић“. Превод је изашао у наклади Ане удове В. С. Караџића.

Недостатак оригинала одузима нам могућност упоређивања ова два превода истог дела. И то дела које је штампано првобитно на немачком језику, а затим преведено на руски језик. Немогуће је исто тако тврдити да су ово дословни преводи. Сами наслови *Преправа за Историју свјета састављена Шлецером за децу и Приправа за Историју свега свијета ради дјеце*, као и разлика у преводу, доказују нам да су наши преводници и сувише слободно преводили.

Први превод је у толико интересантнији што је штампан у „књигопечатњи“ Петра II Петровића-Његоша, која је отпочела свој рад 1834 године на Цетињу. У њој је радио само један „чоек“, који је био „и Setzer и Drucker и све“.

За време првог периода свога рада од 1834—1839 године, штампарија Петра II служила је народу, школи и цркви. Књиге су штампане у малом броју, отуда је и овај превод престављао реткост и за саме савременике.

Димитрије Милаковић по својем доласку у Црну Гору постаје главни сарадник Петра II. Има података да се „језикословијем“ најрадије бавио. Вуков начин писања „нико није знао боље од њега“.

У писму Срдићевом писаном Георгију Николајевићу после смрти Милаковићеве, налазимо и побуде, које су га руководиле да *Преправу* преведе. „Сјехājuћи се... да је наш Доситеј Обрадовић особито препоручивао, да се ово предивно дјелце на српски преведе с тим да ће се народу нашем драгоценји дар учинити, најемта с њемачког на руски преведена, те ја отуда српски преведем испунивши његову поруку“.

Приправа је прештампана 1860 године у *Магазину Србско-Далматинском*. књ. 19. Прво њено издање штампано је у малом броју и „више разнешено по туђем истина словенском свијету, него ли по Српству“.

Други преводилац истог дела, Димитрије Владисављевић, био је учитељ при српској школи у Трсту. Он се бавио писањем *Беографије*, а интересовао се и за Милаковићев превод *Преправе*, који је успео и да додоби. Владисављевић је у својем раду много помагао на суд Вука Караџића.

28/16 септембра 1848 године, он је писао Вуку:

„Моја ће *Беографија* скоро бити готова, јер сам је гдје што пречињао. И ако од сада будем миран као и до сада, моћи ћу је брзо свршити, и чини ми се неће бити хрџава у цјелости, а у осталом ћешто! ћешто! то ослањам на вас, ако вам време допусти, да је подупрете. А уз *Беографију* упутићу и *Преправу* за историју, које се не могу сит да начитам. За ориџинал ви рекосте, да сте га младоме кнезу на прочитање дали, а ја ћу вам прислати покрај ових и г. Милаковићев превод.“ (*Вукова преписка*, књ. IV, стр. 497—119).

У току 1849 године Владисављевић се бавио писањем лекција „у Српском језику“. На Преображење (6 августа) 1849 године, он пише Вуку:

„Послаћу вам ових дана Шлецера умивеног али не нацифраног без предисловија без толмачења, док чујем шта ћете

ви рећи требали га много кресати. Ваше изречење биће мој оракул...“ (*Вукова преписка*, књ. IV, стр. 507—124).

Превод је Владисављевић послао Вуку, али тамо свој. Трећег јануара 1852 године, он је писао Вуку:

„За Шлецеров превод молим вас, причекајте мало, нашао сам г. Милаковићев превод, па ми се чини сад већ друкчије него прије. Не знам, гдје су ми очи биле, па бојим се сада, да г. Милаковић не зажали, да сам тако безобразан био, његову ствар без његова питања прештампавати. А ево вам његова књижица па судите сами, имам ли право бојати се, премда нијесам ама ни слова његова виђао, а камо ли преводио, или боље да речем преписивао, па ни сада немам кад сравњивати је, него сам је гдје што превртао, те ми се чини доста добро његово. Ово је узрок, за који се утежем за сада нешто њега ради, а нешто и због онога трња, што бде у очи и наше побожњаке, и држављане.“ (*Вукова преписка*, књ. IV, стр. 523—138).

Упоредјујући текстове превода данас, видимо огромну разлику у преводу. Примера ради наводимо параграф први. Он код Милаковића гласи:

„Предречени Бог створио је негда из ништа сав свијет; но кад га је створио, о том други достојерни споменика немамо осим Светога Писма“.

Исти параграф је код Владисављевића:

„Бог, којему почетка нема, створио је једном овај цијели свијет из ничега. А кад га је створио? то нико не зна: може бити да је ово што ми свијетом називамо створено прије много стотина година; али по светом писму држимо, да има 7000 година.“

У даљим параграфима, Милаковић даје тумачења извесних речи и што је најинтересантије оставља руску реч, додајући исти израз на немачком, италијанском и латинском језику, а за српски — ставља знак питања (стр. 5. 8.).

У глави трећој „О премјенама људи“ § 25 стр. 35 код Милаковића је:

„Негда био је на земљи само један човјек, Адам, а потом човјек и жена, Адам и Ева, од кои су се родила дјеца, а од дјеце друга дјеца, и тим поредком то се исто продужје чак и до данашњег дана.“

Владисављевић преводи:

„Негда бијаше на земљи само један човјек Адам. По том бијаху Адам и Јева. Они добију дјеце, а ова дјеца одрасту и она добију дјеце, и тако је ишло од почетка свијета све до данас.“

Милаковић је вероватно према руском издању, разделио *Преправу* на пет глава. Величина књиге је 20,4/11,3 см., штампани текст је 12,4/7,5 см. Слова су иста као и у осталим издањима ове штампарије, штампаним у току 1839 године. Хартига је врло слаба, тако да се са стране прве, штампа јасно огледа на страни другој. Примерак је врло добро очуван. Сваки табак је посебан и није ничим спојен.

Владисављевићев превод *Преправе*, остао је „не нацифран без предисловија без толмачења. Да ли је Вук што по жељи Владисављевићевој „кресао“, не знамо, али је јасна разлика § 9, који код Владисављевића има и одељке а, б, в, г (стр. 6—10). Код њега „књижица прва“ је „увод у историју свега свијета.“ Има такође пет глава.

Иако је превод Милаковићев штампан пре 103 године, наша Народна библиотека није га имала, док је Владисављевићев превод имала под бр. 10024/12. Само што је омашком у штампаном каталогу њеном била означена само „књига I“, до у ствари овај превод обухвата обадва дела Шлецерова.

Интересантан је „Шести период од Колумба до садашње 1839 године. Од овог је мало више преко 300 година протекло. — Шта ће се догодит у свијету, кад се ово стољеће напуни, т. ј. док почнемо писати 2000?“ (Милаковић, стр. 93).

Код Владисављевића је на стр. 84:

„Шести период, од Колумба до данашњег времена; и ово се вријеме зове нови или садашњи свијет. Од овога периода нема пунијех 400 година. А какав ће бити свијет, кад се испуни равно 2000 година?“

Овим се завршава и један и други превод „Прве части“ и „Књижице прве“. Милаковићев са стр. 93, а Владисављевићев са стр. 84. Код Владисављевића је даље „Књижица друга“ стр. 85—202.

Милаковићево означавање године 1839, јасно нам говори, да је то ознака не само штампана, већ и преводена *Преправе*. Владисављевић нам сам даје 1848 годину, као годину чинања свога превода, кога није могао „сит“ да се начита.

Стојан Новаковић у *Српској биографији* не бележи Милаковићев превод. Он има превод Владисављевићев под бр. 2616 у години 1864.

П. А. Лавров наводи Милаковићеву *Преправу* на стр. 57 свога дела *Петр II Петровић Његош владика черногорски и означавача Милаковића као преводника*. Он само даје погрешно годину прештампанања њеног у *Магазину Србско-Далматинском*, јер је код њега 1866 година. Превод Владисављевићев он означава, као други по реду превод овога дела.

Данас у току 104-те године од штампанања Милаковићеве *Преправе* и 79-те године од штампанања Владисављевићеве *Приправе*, јасно је, да се Владисављевић узалуд бојао Милаковићеве љутње, да „његову ствар без његова питања“ у штампу да. Интересантно је да и он дело назива *Преправа за Историју*.

Милаковићева *Преправа* штампана је у малом броју. Један примерак њен имао је Владисављевић, који је вероватно он сам послао Вуку Караџићу, који је имао оригинал. Примерак Народне библиотеке је врло добро очуван и преставља добар принос наше обновљене Народне библиотеке.

Иванка А. Пилетић

КАКО ЈЕ ДЕТЛЕФ ФОН ЛИЛИЕНКРОН ТРАЖИО 100 МАРАКА

Популарни и родољубиви немачки песник Детлеф фон Лилиенкрон био је чешће „шворит“. Зли језици кажу да се то неки пут дешава људима од пера.

Једном је, оставши опет без пребијене паре, отишао до неког пријатеља, богатог хамбуршког увозника, да му тражи мало новаца на зајам.

Као што се то код хамбуршког увозника разуме само по себи, посетиоцу је одмах понуђена фина страна цигара. Разговарало се о свему и свачему, само не о главном предмету посете. Честити Лилиенкрон, стидећи се од пријатеља, борно се сам собом, али никако да изговори судбоносне речи.

Са запрепашћењем је запазио да је већ био попушио позамашну хавану, а да још ни једном алузијом није додирнуо циљ своје посете. Најзад, бацајући остатак цигаре у пепелњару, Лилиенкрон рече онако као узгред:

— Него слушај, немој да се љутиш. Али оних сто марака моћи ћу да ти вратим тек кроз два месеца...

— Али којих то сто марака?

— Па оних сто марака што сам данас хтео да ти тражим на зајам.

ЗА СРПСКУ ОМЛАДИНУ

Ђачки растанак Бранка Радичевића

„Ђачки растанак“ је једна од најпознатијих песама Бранкових, а уједно и једна од најдужих. И њена садржина је од најразностраности. Ево те садржине:

У уводу, Бранко је на карловачком гробљу. Шета између хумки и сањари. Његова се мисао зауставља на једном гробу и он машта о томе каква је могла бити судбина онога, који је у њему сахрањен. Његова имажинација ту ствара слику младих, пуног снова и идеала, који је

„Много хтео, много започео, Час умрли њега је помео“.

То место као да је предосећање властите судбине и клица оне болне теме, коју ће Бранко доцније развити у дивној песми „Кад млидијех умрети“.

Са гробља, међутим, Бранко у „Ђачком растанку“ одлази на једно брдашце више Карловаца, посматра природу и Карловце и сећа се свега оног што је проживео у том месту, које сад мора да напусти.

Пошто се опростио од Дунава, Бранко се опрашта и од карловачких винограда и сећа се берби, оних прекрасних фрушкогорских берби онога доба које, проткане весељем и колом, кад

„Свирац свира, пушке попуцкују, Моје поју момци подвикују,

— изгледају као празници младости, обиља и животне радости.

Бранков мисли лете даље с предмета на предмет: с бербе оне прелазе на „карловачке моме“ које се скупљају на „убавом Белиду“, а затим на брдо Стражилово. Ту има и један леп опис свежје и богате природе и једног веселог излета.

Тиме се завршава први део „Ђачког растанка“ и сад следи опис опрштајне теревенке Бранкове с његовим друговима. Овај део, у коме има појединих врло лепих места, дочарава нам у потпуности штимунг једне карловачке ђачке пијанке, средином прошлог века. Уз пуно чашицу, ту се пева и разговара највише о лепим момама, о српској слави и српским јунацима.

Најбоље место у овом селу је чувено:

„Коло коло
Наоколо
Виловито...“

Овде се Бранко показао као прави мајстор музике речи и стихова. Њему је успело да нам чак и чисто акустички дочара целокупну атмосферу кола: његов вртоглави темпо, његову бурну веселост и његов раздрагани младалачки занос.

Најзад, долази трећи део „Ђачког растанка“: сам Бранков опрштај с друговима. Он се прво опрашта с неким од њих понаособ, и то најпре са сени једнога који је већ давно умро. У овим опрштајима има неколико врло лепих места где пробија искрено другарско осећање.

„Ђачки растанак“ је не само једна од најпознатијих и најдужих песама Бранка Радичевића, већ и једна од најбољих. Она има, додуше, извесне недостатке, има шта више и сасвим слабих места, али ти недостатци су готово сви заједнички целој Бранковој поезији, док су поједини слаби стихови скоро неизбежни код овако дугачке песме једног сасвим младог песника у једној сасвим младој књижевности. Међутим, ти су недостаци незнатни у сразмери према добрим странама и позитивним особинама „Ђачког растанка“. Добра композиција, сликовита дикција, чист народни језик, лепи описи природе, снажна осећања, убедљиво дочаравање појединих слика и штимунга; све су то врлине ове песме.

И не само то: „Ђачки растанак“ је као нека ретроспективна психолошка анализа песничког младићког живота у Карловцима; према томе, она садржи све елементе из тог дела његовог живота, а то су и главни елементи целе његове лирике. Отуда су ту, као ни у једној другој

Бранковој песми, заступљене све Бранкове песничке теме.

Као што смо видели, осим патриотске и анакреонске лирике које овде доминирају, као и у целој његовој поезији, имамо и описа природе, и делова у којима је изражено другарско осећање и носталгија, а на једном месту пробија и она сетна меланхолична жица на којој ће Бранко доцније испевати „Кад млидијех умрети“. Тако је „Ђачки растанак“, у неку руку, и синтеза и круна целокупног Бранковог песничког стварања.

Павле Ивић,

уч. VIII разр. VIII мушке гимназије у Београду

Значај српских народних песама

Хај, што Србин јоште живи
крај свих зала,
Песма га је одржала, њојзи
хвала!
Змај

Карактер, душа, срце, све врлине и мане српскога народа огледају се у народним песмама. Колико величине, колико познавање народне душе, колико народних врлина и мана, опева онај непознати српски гуслар у многобројним и широм целог културног света познатим народним јуначким песмама.

У тренуцима највећих страдања и патњи, под најтежим околностима, у којима други народи малаксавају и губе веру у себе и бољу будућност, клону духом, физички омлитаве и постају равнодушни, српски народ пева, српски бели орао тада најснажније кличке и буди у душама жељу за животом, радом и стварањем.

Најлепше српске народне песме испеване су после великих војничких пораза, нарочито у оно тешко доба робовања под Турцима. После српскога пораза на Косову испеван је највеличанственији епос, у коме се велика жртва косовских мученика, див-јунака и хероја, а жигосе срамни чин Вука Бранковића.

У време првог српског устајка у Шумадији, под Карађорђе, испевано је неколико бесмртних народних песама, међу којима су „Почетак буне на дахње“ и „Бој на Мишару“ сматране као најбоље.

У нашој народној поезији опевана је и неслога, која нам је увек растурила државу. После највећих победа, наши великаши остављали су свој народ, сујетни и опијени славом грабили се за што већи плен и добитак, поделили се на више табора, заратили и закрвили међу собом, од чега је само непријатељ српскога народа имао користи.

Неслога је постала саставни део живота нашега народа. Једно без другога не да се замислити. У Душановој царевини Вукашић је одиграо небратску улогу.

У народној поезији приказане су и добре и рђаве особине српскога народа, са ненадмашивим тумачењима и правилним коментарима нашега гуслара, песника-сељака, који је о свему умео да створи тачан и праведан суд.

Миодраг Мирковић,
уч. VI разр. IV мушке гимназије у Београду

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Користи од плетарске врбе

Инж. агр. Теодор Шпановић: Врба за плетарство. Издање ИПРОЗ (Пољопривредна библиотека, 32—33), Београд 1942, стр. 54, дин. 20.

Наш сељак ће кроз стручне књиге Пољопривредне библиотеке да стекне корисно знање. Ова књига, на пример, приказује како се врба, коју многи сматрају за врло мало корисну биљку што расте крај река и бара, може искористити не само за кућне потребе сељака већ и за врло разгранату индустрију плетарства. Код нас је мало полагана пажња на ову културу, ма да за њу постоје сви природни услови. За сада врба се гаји рационално само у околини Багрдана, где постоји и фабрика за израду плетених производа.

Врба лако успева поред река, потока и језера, захтева обично хумусно-песковито земљиште, свеже и периодично влажно, а обрада није тешка. Справе потребне за обраду ове културе су једноставне. Када се врба сасече и у облику, прутова пошаље у фабрику, обрађују је махом деца, жене и старци. С врбом није тешко радити ни код куће у виду кућног занатства, и то обично преко зиме кад нема на селу других послова.

Писац ове књиге даје врло исцрпан преглед разних врста врба, описује сваку понаособ, даје њене карактеристике, савете где и како је треба гајити. Сем тога даје општи приказ гајења и њега врба, затим начин сече, прераде и фабрикације. Користи од врба су тако велики да чист приход од прућа плетарске врбе неколико је пута већи од чистог прихода макар које житарице.

Наш сељак би требало озбиљно да се заинтересује за плетарску врбу и да јој поклони већу пажњу. Самим тим разгранате се постојећа индустрија за прераду плетарске врбе.

Песникиња и њен пријатељ

Levin L. Schücking: Annette von Droste, ein Lebensbild von Levin Schücking, Verlag Köhler & Amelang, Leipzig 1932 176 Seiten, gebunden 3 RM

Прошло је скоро читаво столеће од смрти велике немачке песникиње баронице Анете Дросте-Хилсхоф (1797—1848). Њене баладе налазе се у свим читанкама и антологијама.

Пут ка правилнијем разумевању рада Анете Дросте први је прокрчио, 14 година по њеној смрти, њен пријатељ Левин Шикинг, књигом коју је 1862 издао о њеном животу и раду. Та књига тек је временом наишла на разумевање и признање.

Левин Шикинг, знатно млађи од песникиње, био је један од њених најближих пријатеља. Одмах ћемо рећи да тај израз не треба схватити у данашњем уобичајеном „чаршијском“ значењу. Песникиња је за њега имала свакако врло топла осећања, али

Часопис за сељаке

Земља и Рад, бр. 3, год. II, јануар—фебруар 1943, уређује Стево Клуић, издање установе „Земља и Рад“, страна 32.

У уводном чланку најновијег броја овог одлично уређеног часописа за сељаке министар пољопривреде инж. г. Веселиновић позива сељаке да се и ове године одазову апелу председника Владе генерала Недића и да обраде и засеју сваку стопу земље. Министар пољопривреде обећава да ће семена бити довољно и да ће се сељацима омогућити што повољнији рад. А земљорадници, који су прошле го-

дине послушали савет генерала Недића, знају да и ове године то исто треба да учине, то је на корист њихову, њихове породице и српског народа.

Између осталих чланака из пера наших најпознатијих јавних радника, истичу се Град и село од министра г. Велибора Јонића, Рад и ред у привреди од министра др. М. Недељковића, Штедња за време рата од Николе Станаревића, Рад у прошлости, садашњости и будућности од Јаше Јањића.

Од нарочитог је интереса чланак Стеве Клуића Аграрна или сељачка банка? у коме писац даје предлог једног новог уређења ове установе. Пошто сељак има пара, требало би да штеди. Сељачка банка примала би ове улоге на штедњу и, док би с једне стране чувала новце и улагачима плаћала камату, с друге стране отвара била кредите осталим сељацима за куповину пољопривредних алата. Ова банка примила би на себе и дужност сељачког осигурања, које треба да постоји, као што постоји код нас и радничко осигурање.

У чланку Привредни препорукај Италије приказано је шта је све за двадесет година учињено за обнову пољопривреде у Италији, са примерима који нас инспирају својим квантитетом и квалитетом.

Чланци Нови пут Србије и Које против Европе? допуњују својим политичким садржајем овај сељаку најближи часопис.

Један тужан роман о Совјетима

Р. Кравченко: Ањина љубав. Београд. Стр. 77. Издање Просветне заједнице.

Као инжењер Кравченко је имао прилике да живи и ради у Совјетској Русији и да на лицу места лично доживи страхоте и свирепости совјетског режима, који је беспощадно примењиван и на појединце и на колективе. Иако инжењер, Кравченко је у овој својој књизи успео да, непосредним и убедљивим писањем, уствари пружи још један тужан роман о Совјетима.

Р. Кравченко је рођен од оца Руса и мајке Иркиње. У Engleskoј је одрастао и тамо је васпитао и школовао. Постао је инжењер, специјалиста за моторе. Потом одлази у Русију, као инжењер специјалиста, пошто му је понуђена велика плата.

Дошавши у Русију он се упознаје са Ањом, ћерком једнога бившег гардиског луковника, па се између двоје младих развија љубав, велика и драматична, која је Ањи донела прерану смрт а Кравченко неизлечиву болест. Ипак, како сам вели, он је са Ањом провео најлепше али и најтеже часове у Русији.

Болестан од тешке грудне болести он је своје последње дане провео у Риги, у Летонији. Предосећајући блиску смрт, он је у својим белешкама само евоцирао блиску прошлост. Последњи део својих успомена диктирао је Кравченко из болесничке постеле. Неколико недеља касније он је умро. Његови посмртни остаци почивају сада на ришском гробљу, која запљускују таласи Балтичког Мора.

их, с обзиром на велику разлику у годинама, никад није испољила, већ се, уз много болних одрицања, задовољила неким материјским или сестринским односом. Шикинг јој се одужио тиме што је по њеној смрти постао најоданијим и највернијим тумачем њеног дела.

Временом је, као што рекосмо, Шикингова књига о Анети Дросте-Хилсхоф стекла велику признање и доживела низ издања која су највећим делом распродана. Стога је сад његов унук, лајпцишки филолог Левин Л. Шикинг, приредио најновије издање које мирне душе можемо означити и његовим делом, пошто је књигу снабдео многим објашњењима и тумачењима, а нарочито врло обимним и топлим поговором о свом деди и неумрој бароници Дросте-Хилсхоф.

ИЗ ЖИВОТА — ЖИВОТНИХ НАМИРНИЦА

Giuseppe Tallarico: Die Wirkkraefte unsere Nah-rungsmittel, deutsche Uebersetzung, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart 1943, 298 Seiten, Preis gebunden 6,50 RM.

Италијански оригинал овог знаменитог дела лекара и биолога Ђузепе Таларика носи баш наслов који смо ми дали овом приказу одличног, брижљиво рађеног немачког превода: „Из живота — животних намирница“. Прелиставајући књигу, морамо све наново да помислимо на то колико мало знамо о животним намирницама без којих не можемо или мислити да не можемо. Можда се још онајпре удубљујемо у разматрања о кафи, коју баш ми Срби толико ценимо. О ступњу уживања које пружају разне замене каве, почев од јечма, нећемо говорити. Оставимо то индивидуалном суду сваког читаоца.

Напротив морамо истаћи многе појединости које нам Таларико даје о суштини чаја, тога „филозофског вина“ коме се приписује толики психолошки и физиолошки утицај на човека. Можда ће читаоца занимати извесно биолошко сродство између каве и чаја (садржај кофеина) за које не зна већина оних који и једно и друго пиће тамане у великим количинама.

Многе од оних који свакодневно говоре о свом следовању брашна једва да су икад имали прилике да буду увођени у тајне које крије у себи зрно пшенице, ражи или кукуруза. Стотине хиљаде њих у данашњим временима показују повећано интересовање за млеко. Али колико муч (у колико нису били на стручном реду у каквој млекарској за дружи) знају да је прилична разлика између млека које даје крава, чије је теле младо и производа неке „белке“ чије теле тре-

ба ускоро у погледу хране да се еманципује од њима. У овом последњем случају појављује се нека арома која треба да допринесе да теле поступно одвикне од материнске хране, а коју не може да не осети и човек који се у трошењу млека јавља као самозвани гост, паразит говећег рода.

Таларико се не задржава само на описима и приказима, већ изводи и практичне закључке и предлоге о исхрани људског рода, при којима даје темпераментни израз својим вегетаријанским схватањима, која уосталом у данашњим ратним временима имају више изгледа да нађу присталица него ли у приликама у којима влада обиље булбастаја, ражњића, ћевапчића, итд...

Народска књига о Хомеру

Wolfgang Schadewaldt: Le-gende von Homer, Den Fahrenden Saenger, Verlag Köhler und Amelang, Leipzig 1942, 102 Seiten, Preis, gebunden 2,80 RM.

Мало је филозофа, стручњака за класичне језике који своју научну материју умеју да чине занимљивом. Пример како треба радити дао је Шадевалт, један из младе гарде немачких филолога, својим сјајним преводом и тумачењем легенде о животу и раду Хомера. Уместо многих високоучених, али тешко приступачних и разумљивих књига великог формата, дао је право народско дело о историјски недокананој личности најстаријег „Филипа Вишњића“ у културној историји Европе (по легенди, и Хомер је био слеп).

Оваквим књигама моћи ће поново да се оживи сасвим неоправдано потиснуто интересовање за класичну историју, класичне језике и њихову књижевност.

Кроз часописе

Од ових поменутих елемената, први и четврти су за овога рата већ изгубљени. С нестанком Француске, ишчезао је и принцип поменуте равнотеже сила у Европи и њена примена. Услед губитака Белгије и Холандије ургрожен је Канал, а тиме и мост који је везивао Englesку за европско копно. Englesко-амерички сукоб у привредном и политичко-војничком погледу креће се данас око Африке и Индије, где се америчко-englesки интереси потпуно размиолазе. Најновији догађаји на ова оба сектора, на којима је досада заснивана моћ британског Империја, то посведочују.

Поред овога, часопис доноси занимљиве репортаже о Кавказу, о гробовима на Криту, о Токију. Један есеј о немачком истраживачу и научном раднику Макс Плянку, једну скицу о Балзаку, као и доста другог забавног књижевног штива.

У последњем броју месечника Еуропејше Реви изнет је историски приказ политичких и војничких сукоба које је Румунија водила од најстаријих времена до данас, нарочито против бизнисних руских царских и садашњих бољшевичких територијалних аспирација у погледу Молдавије и Бесарабије. Приказани су такође напори румунске војске у борбама на источном фронту, нарочито на јужном његовом делу, око Одесе.

У чланку „Афричке перспективе“ говори се о афричком континенту као допуни Европе нарочито у привредном погледу, која је све више угрожена од стране Америке и Азије. За стручњаке занимљив је чланак

Паула Банга о улози злата у политичком и привредном животу демократских земаља. С друге стране, филозофски је интересантан напис Хајнриха Шульца о Платонизму и позитивизму.

Часопис доноси такође приказе главних догађаја у свету и на ратиштима за време прошле зиме, о Тројном Пакту као привредном савезу, док је за историчаре од струке користан преглед најновије стручне историске литературе о историји Старог Оријента и о улози индоевропских народа у њој.

О Штраубевој седамдесетогодишњици

Karl Straube zu Seinem 70. Geburtstag, Köhler & Amelang-Verlag, Leipzig 1943, 364 Seiten, 5 Abbildungen, Preis kartoniert 7 RM.

Ова збирка коју су пријатељи и ученици великог немачког музичара издали поводом његове седамдесетогодишњице, далеко премаша границе уобичајених споменица. Треба пре свега, имати на уму да је и сам Штраубе нешто много више него само знаменити, музичар. То је универсалан човек који својим духом и својим радом залази и у многе друге области умног живота. Стога није чудо што међу људима који се латише пера да својим прилозима обогате ову збирку, поред музичара и историчара музичке уметности налазе и филозофи (Теодор Лит), историчари (Јоханес Халер, Вилхелм Вебер), књижевници (Франц Адам Бајерлајн) и писци који су се посветили поглавном изучавању Гетеа (Антон Кипенберг).

МАЛИ ОГЛАСИ
СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

«ДИНАРА» КУПУЈЕ сав бољи намештај, спаваће собе, трпезарије, херцимере, комбиноване собе, целе станове. «Динара», Гирила и Методија 2, тел. 40-665.

86 5—10

ИЗГУБИЛА САМ личну карту бр. 8090 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Овим је оглашујем за неважећу. Даница Ставрић.

161 1—1

ИЗБЕГЛИЧКУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ бр. 64615 изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Стана Кнежевић, Крагујевац.

162 1—1

ИЗГУБИЛА САМ железничку легитимацију, па је овим оглашујем за неважећу. Олга Братуљевић, Крагујевац.

163 1—1

ОГЛАШУЈЕМ за неважећу изгубљену личну карту број 191 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Филиповић Душан.

164 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Станоје Николић.

165 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Јулка Мајер.

166 1—1

У ЦЕНТРАЛИ ЗА ХУМОР

сваког дана у 18 час. весели програм
Кн. Споменик бр. 5
Улазнице од 30—80 дин.

167 1—1

Стари накит и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња. ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА Краља Милана 41-а до Славије

168 1—1

КРЗНО КУПУЈЕМ

ново и ношено разнo као сребрне и плаве лисице, кепове од сребрних и плавих лисица, нерц и све што је направљено од нерца, астрагане нове и старе бунде, бунде од астраганских ногица све разне бунде од крзна и све што је од крзна племенитог.

ПАЖЊА!

предузеће за куповину крзна налази се код Славије у дворишту, Краља Милана 37, тел. 24-747. На позив телефонски долазимо кући.

169 1—1

КОНКОРДИЈА

ФИТИЉ

ЗА КАНДИЛО
МЕТАЛНИ КРСТИЋИ

Драг. А. Савић

БЕОГРАД

Тел. 23-523. — Гетеова ул. 16.

ПРОДАЈА НА ВЕЛИКО

170 1—3

ЛИВЕНА ПЕЋ са чунковима на продају. Јавити се администрацији листа Теразије 5 (Мезанин) I. степениште. Тел. 20-383.

Фирма

„Висока“

има креча гашеног прошлогодишње гашење одличног квалитета као и негашеног у свима количинама лиферује за сва места у Србији и Банату уз одобрење Централне за гвожђе и метале у Београду, Железничка бр. 5 — на Сави — тел. 26-643.

171 1—1

ВАЖНО ОБАВЕШТЕЊЕ КОЛЕКТУРЕ ДРАШКОВИЋ — БЕОГРАД
На извлачењу бројева и добитака II класе 5 кола срећака Државне класне лутрије на дан 11 фебруара 1943 године

ПРЕМИЈУ ОД ДИНАРА 251.000.—

добила је срећка број: 11047 продата из познате

Главне овлашћене колектуре
ДУШАНА А. ДРАШКОВИЋА,

У БЕОГРАДУ

Косовска 30/II. Телефон бр.: 21-659.

Чековни рачун код Поштанске штедионице бр.: 61.370.

Колектура тражи вредне продавце срећака у свима местима државе уз веома повољне услове које шаље на писмено тражење бесплатно.

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУПУЈЕМ:

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, бразлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма

„БРИЛИЈАНТ“

власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ

БЕОГРАД — ЂОРЂА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 28-706

БЕОГРАЂАНИ БАШТОВАНИ

Ваш рад биће крунисан успехом ако у вашим градинама употребите вештачко ђубриво

КАЛАЗОТ

које садржи 15,5% азота и 18% калија, који брзо дејствују. За 100 квадратних метара потребно је око 5 килограма КАЛАЗОТА. Наручбе прима «ЗОРКА», Француска 9 (телефон 30-401) и Српско-пољопривредно друштво, Гепратова 64 (телефон 20-302 и 27-702).

176 1—1

ПАЖЊА ГРАЂАНСТВУ

Да се не би дешавале неправилности и злоупотребе приликом изношења сметлишта, упозорава се грађанство да службеници Отсека за чистоћу града, који врше изношење сметлишта из домова, немају права да врше никакву наплату, нити је грађанство у обавези да даје ма какву награду или најпојницу за изношење сметлишта, јер су службеници дужни да и без тога износе све домаће сметлиште из домова.

Овлашћена лица по зградама треба да потпишу поднете им картоне од стране надзорника тек тада, када се изнесе све домаће сметлиште.

Сваку неправилност или злоупотребу, као и непотпуно изношење домаћег сметлишта треба хитно доставити Отсеку за чистоћу града на телефон 24-369 и 25-562.

У интересу је самих грађана и власника домова да одмах набаве довољан број канти за сметлиште, или какве друге судове погодне за изношење истог и да у њих ставља само домаће сметлиште, пошто се претходно све сагорљиве материје спале.

Шљаку, баштенско и подрумско ђубре, отпатке рушевина и слично овај Отсек не износи, већ то о своме трошку морају власници зграда путем приватних возила сами да изврше.

Место где се налази канта за сметлиште мора се одржавати чисто и испуњавати хигијенске прописе, пошто ће се вршити санитарско-полицијска контрола.

Једино на овај начин, ако грађанство буде испуњавало савесно своје дужности према предњим упутствима, Отсек за чистоћу града биће у стању да скраћује период чишћења и да постигне свој задатак: да сметлиште из београдских домова изнесе у што је могуће краћем временском размаку.

(Из Отсека за чистоћу града Општине града Београда Бр. 739/43).

177 1—1

„РАДЕ НЕИМАР“ Продаје: ПАЛАТЕ - КУЋЕ - ВИЛЕ - ПЛАЦЕВЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ
БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА БР. 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће **„СРБИЈА“**
за израду коломасти

ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).

**ПРОДАЈА ЛОКАЛА И СТАНОВА
НА БАЗИ ЕТАЖНЕ СВОЈИНЕ**

Локали са магацинима и становима. Станови од 3 велике собе, са етажним грејањем и модерним конфором, од 2 собе са конфором и од 1 собе и остало. Палата се налази у центру Београда у широкој трговачкој улици и располаже свима удобностима и великим двориштем.

Продаја се врши по невероватно повољним ценама. Преглед слободан, куповина необавезна.

Интересенти нека се изволе обратити Заводу за купопродају некретнина

„БРУСНИЦА“

Теразије 6. БУДИМИР Т. СТЕВАНОВИЋ Тел. 25-558.
178 1—1

**Саопштење
отсека за чистоћу града**

Отсеку за чистоћу града О. Г. Б. потребан је већи број радника за одржавање чистоће Београда.

Наднице за мушка лица су од дин. 100—120, а за жене дин. 80.— дневно.

Исто тако Отсеку за чистоћу града потребни су и стручни радници, као: аутомеханичари, металостругари, ковачи, бравари, столари, подкивачи, лимари, аутолимари и електромеханичари.

Исхрана је обезбеђена преко градских ресторана по минималној цени, а поред тога сваком раднику преко његовог редовног следовања Отсек ће издавати повећање животних намирница у хлебу, шећеру, зејтину, пасуљу, мармеладу и друго.

Пријем радника се врши сваког дана на Општинском имању «Пионир» иза Новог гробља.

179 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

29 МАРТА 1943 ГОД.

- 1) Плац са зградом Кумодрашка 77 Дин. 160.000.—
- 2) Плац са зградом Пеке Павловића 10 Дин. 128.000.—
- 3) Плац са зградом Сплитска 11 Дин. 320.000.—
- 4) Плац са зградама Војводе Пријезде 5 Дин. 440.000.—
- 5) Плац са зградама Намесника Тавриловића 40 Дин. 320.000.

31 МАРТА 1943 ГОД.

- 1) Плац са зградом Варовничка 3 Дин. 240.000.—
- 2) Плац са зградама Младонагоричанска 5 Дин. 720.000.—
- 3) Плац Рисанска Дин. 880.000.—
- 4) Плац Босанска 34 Дин. 1.040.000.—
- 5) Плац са зградама Војводе Глигора 42 Дин. 360.000.—

2 АПРИЛА 1943 ГОД.

- 1) Плац са зградом Поп Лукина 21 Дин. 6.400.000.—
- 2) Плац са зградом Космајска 26 Дин. 3.200.000.—
- 3) Плац са зградама Вразова 34-36 Дин. 480.000.—
- 4) Плац са зградама Крфска 10 Дин. 560.000.—
- 5) Плац са зградом Раваничка 20 Дин. 304.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења. 180 1—1